

รายงานฉบับสมบูรณ์

(ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2547 – เดือนธันวาคม 2551)

โครงการศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาและฟื้นฟู กลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม

คณะกรรมการ

ลำดับ	ชื่อ	หน้าที่
1.	นายอภิชาติ ลือสกุล	หัวหน้าทีมวิจัย
2.	นางสาวทิพวรรณ มิงมงคล	ทีมวิจัย
3.	นางสาววิจิตรา โยชนะนัง	ทีมวิจัย
4.	นายศักดิ์ชัย จวนงาม	ทีมวิจัย
5.	นางสาวรัตนา วงศ์ชื่อ	ทีมวิจัย
6.	นายพงษ์พันธุ์ แก้วศรีบุญล้อม	ทีมวิจัย
7.	นางสาวพนิดา ศิรย์คงวงศ์	ทีมวิจัย
8.	นายกีก้อง เสือดี	ทีมวิจัย
9.	นายวิกรม เสือดี	ทีมวิจัย
10.	นายสุทธิลักษณ์ โตกทอง	ทีมวิจัย
11.	นายอธิเทพ คุณประโยชน์	ทีมวิจัย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

รายงานฉบับสมบูรณ์

(ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2547 – เดือนธันวาคม 2551)

โครงการศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาและฟื้นฟู
กลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม

คณะผู้วิจัย

1.นายอภิชาติ	ลือสาล	หัวหน้าทีมวิจัย
2.นางสาวทิพวรรณ	มิงมงคล	ทีมวิจัย
3.นางสาววิจิตรา	โยชานัง	ทีมวิจัย
4.นายศักดิ์ชัย	จวนงาม	ทีมวิจัย
5.นางสาวรัตนา	วงศ์ชื่อ	ทีมวิจัย
6.นายพงษ์พันธุ์	แก้วศรีบุญล้อม	ทีมวิจัย
7.นางสาวพนิดา	ศิรย์กรองวงศ์	ทีมวิจัย
8.นายกีกิ้งก่อง	เสือดี	ทีมวิจัย
9.นายวิกรม	เสือดี	ทีมวิจัย
10.นายสุทธิลักษณ์	โตกทอง	ทีมวิจัย
11.นายอธิเทพ	คุณประโยชน์	ทีมวิจัย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบัญ

บทที่ 1 ความเป็นมา	หน้า
1.1 ความสำคัญและที่มาของงานวิจัย	1
1.2 คำาถามการวิจัย	1
1.3 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	2
1.4 พื้นที่ศึกษาวิจัย	2
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย	2
1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	2
1.7 ทีมวิจัย	3
บทที่ 2 ผลการดำเนินงาน	
2.1 ข้อมูลดีต “กลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง”	4
2.2 ก้าวแรกของงานวิจัย	7
2.3 เรียนรู้โลกและชีวิต ผ่านกิจกรรม	12
2.4 ฝึกฝนตนเองจากเวทีประชุม และอื่นๆ	18
บทที่ 3 การวิเคราะห์ผล	
3.1 ประสบการณ์ บทเรียน ปัจจัยอื่น และข้อจำกัดในการทำกิจกรรมทางสังคมของ กลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง	27
3.2 กระบวนการและรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาและฟื้นฟูกลุ่มเยาวชน รักแม่กลอง	28
บทที่ 4 บทเรียนที่ได้จากการวิจัย	
4.1 กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย	30
4.2 กระบวนการวิจัยกับความเปลี่ยนแปลงในกลุ่มและผู้เกี่ยวข้อง	31
4.3 ปัญหา/อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำงานวิจัย	32
4.4 การมีส่วนร่วมของทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อกระบวนการวิจัย	33
4.5 ข้อคิดเห็น ข้อสังเกต และข้อเสนอแนะต่องานวิจัย	34

ภาคผนวก

- ก. สรุปรายงานการประชุม
- ข. รูปภาพกระบวนการดำเนินกิจกรรมของโครงการ

บทที่ 1

ความเป็นมา

1.1 ความเป็นมา

กลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง เกิดจากการรวมตัวของเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวนประมาณ 100 คน สืบเนื่องจากการดำเนินโครงการเยาวชนอาสาสมัครรักษ์แม่กลอง ของมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม เมื่อ ประมาณปี 2542 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ต่อมาได้มีการขยายสมาชิกและพัฒนารูปแบบของกิจกรรมมาอย่างต่อเนื่องโดยได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย เช่น ประชาคมรักแม่กลอง, กองทุนเพื่อสังคม รวมทั้งยังได้มีการประสานงานเป็นเครือข่ายร่วมกับกลุ่มเยาวชนในจังหวัดราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งตั้งอยู่ในลุ่มน้ำแม่กลองด้วยกัน จนทำให้จากเยาวชนกลุ่มนี้เลือก "รักท้องถิ่น" และกระตือรือร้นที่จะเข้ามายังส่วนร่วมกับกิจกรรมสาธารณะอย่างสม่ำเสมอ ได้ร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับจังหวัด และระดับชาติ และได้รางวัล "ลูกโลกสีเขียว" ประจำปี 2546

ต่อมาการดำเนินกิจกรรมของเยาวชนรักแม่กลอง กลับขาดความตื่นตัว ไปอย่างมาก จนในที่สุด ก็แทนไม่มีความเคลื่อนไหวใดๆ เลย ทั้งๆ ที่เคยมีสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ รวมแล้วกว่าหนึ่งร้อยคน ทั้งนี้ มีปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมและการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน ทั้งในด้านศักยภาพของตัวเยาวชนเอง, ความตระหนักรถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ, รูปแบบ และกระบวนการพัฒนาตนรุ่นใหม่ และการขยายสมาชิก ที่ไม่เป็นระบบ ไม่ต่อเนื่อง รวมไปถึงการสนับสนุนจากส่วนต่างๆ ท้องถิ่น เช่น ครอบครัว โรงเรียน ฯลฯ ตลอดจนความไม่เข้าใจกันและกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ จนส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่ม เหลือสมาชิกเพียงไม่กี่คน

ดังนั้น สมาชิกกลุ่มเยาวชนฯ ที่ยังคงรวมกลุ่มกันอยู่ แต่ฟื้นฟูได้ยาก จึงร่วมกันที่จะศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาและฟื้นฟูกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง โดยโครงการศึกษาฯ นี้ จะมีส่วนสำคัญในการแก้ไขอุปสรรคต่างๆ จากการค้นหาบทเรียนและประสบการณ์การดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อกำหนดทิศทางของกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง และยังจะสร้างเสริมจิตสำนึก "รักท้องถิ่น" ให้กับเยาวชนในจังหวัดสมุทรสงคราม รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพ และการสนับสนุนให้กลุ่มเยาวชนเหล่านี้ได้มีโอกาส และมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์กิจกรรมต่างๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทั้งในด้านของการเรียนรู้ และปฏิบัติการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อตัวเยาวชนเอง และประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น ได้อย่างต่อเนื่องสืบไป

1.2 คำาณวิจัย

กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาและฟื้นฟูกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง จ.สมุทรสงคราม ที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประสบการณ์ บทเรียน ปัจจัยอื่น และข้อจำกัด ของกลุ่มเยาวชนเยาวชนรักแม่กลองในการทำกิจกรรมทางสังคม
2. เพื่อค้นหากระบวนการและรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาและพื้นฟูกลุ่มเยาวชนฯ
3. เพื่อสร้างเสริมให้เยาวชนได้คิดค้น สร้างสรรค์ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์

1.4 พื้นที่ศึกษาวิจัย

พื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม 3 อำเภอ คือ อ่าเภอเมือง อ่าเภออัมพวา และอำเภอบางคนที

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะแรก (เดือนที่ 1 ถึงเดือนที่ 10)

1. จัดเวลาสร้างความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายในวัตถุประสงค์และการดำเนินโครงการ
 2. เก็บรวบรวมข้อมูล
 - ศึกษาประสบการณ์ บทเรียน ปัจจัยอื่น และข้อจำกัด ของกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง ในการทำกิจกรรมทางสังคม
 - ทัศนคติของครูและผู้ปกครองต่อเยาวชน ในการทำกิจกรรมสาธารณะ
 3. จัดกิจกรรมศึกษา และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ กับกลุ่มเยาวชน
 4. สรุปจัดหมวดหมู่ข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อวางแผนกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินงานต่อไป
 5. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างทีมวิจัย ครุ องค์กรที่เกี่ยวข้อง และผู้สนใจ เพื่อร่วมกันกำหนดกระบวนการ การ รูปแบบกิจกรรม และวางแผนการดำเนินงาน
 6. รายงานผลการศึกษาข้อมูลการดำเนินงานของโครงการ
- ระยะที่ 2 (เดือนที่ 11-20)
7. ดำเนินกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานจากการและรูปแบบกิจกรรม
 8. สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
 9. รายงานผลการดำเนินโครงการ

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ระยะแรก (10 เดือน)

1. ได้ประสบการณ์ บทเรียน ปัจจัยอื่นและข้อจำกัดของกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง ในการทำกิจกรรมทางสังคม
2. ได้แนวทางของการและรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสม ในการพัฒนาและพื้นฟูกลุ่มเยาวชนฯ
3. ทีมวิจัยเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ประสบการณ์การดำเนินการวิจัย และเกิดแนวคิดในการพัฒนากลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง
4. รายงานผลการดำเนินงานของโครงการระยะที่ 1

1.7 คณะผู้วิจัย

1.นายอภิชาติ	ลีอสกอล	หัวหน้าโครงการ
2.นางสาวทิพวรรณ	มิ่งมงคล	ทีมวิจัย
3.นางสาววิจitra	โยชนัง	ทีมวิจัย
4.นายศักดิ์ชัย	หวานงาม	ทีมวิจัย
5.นางสาวรัตนา	วงศ์ชื่อ	ทีมวิจัย
6.นายพงษ์พันธุ์	แก้วศรีบุญคล้อม	ทีมวิจัย
7.นางสาวพนิดา	ศิรษ์ครองวงศ์	ทีมวิจัย
8.นายกีก้อง	เสือดี	ทีมวิจัย
9.นายวิกรม	เสือดี	ทีมวิจัย
10.นายสุทธิลักษณ์	โตกทอง	ทีมวิจัย
11.นายอธิเทพ	คุณประโยชน์	ทีมวิจัย

บทที่ 2

2.1 ย้อนอดีต “กลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง”

ข้อนี้ไปเมื่อราชกalgoปี 2542 จนถึงปี 2544 มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.) ได้เข้ามาริเริ่ม “โครงการเยาวชนอาสาสมัครรักษ์แม่กลอง” โดยมีพี่ชาติ (อภิชาติ ลือสกุล) พี่จอย (มาริย สัญป) พี่อัน (อภิรัตน์ ศรีมังกร) เป็นเจ้าหน้าที่โครงการฯ เพื่อสร้างกิจกรรมนอกห้องเรียนสำหรับเยาวชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ผู้เดินทางไป- หมายในเรื่องของการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับคนรุ่นใหม่ ผ่านกิจกรรมการสร้างการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม และห้องถัง กระบวนการของกิจกรรมเน้นหนักกับการกระตุ้นให้เยาวชน ได้เข้าร่วมกิจกรรมอันเป็นประกายชน์ต่อ ส่วนรวม โดยใช้รูปแบบของการจัดค่ายสิ่งแวดล้อม ซึ่งกิจกรรมมีทั้งฝึกและสร้างทักษะพื้นฐานที่จำเป็นให้กับ กลุ่มเยาวชนที่สนใจ เพื่อเป็นแกนหลักของการเคลื่อนงานเยาวชนในเมืองแม่กลองในอนาคต และทำกิจกรรม บำเพ็ญประโยชน์

ยกนิ้วจึงเป็นสื่อในการจุดประกาย เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฯ รู้สึกสนุกกับความเปลกใหม่กับกิจกรรมในค่าย ที่มีความต่างจากการเรียนรู้และกิจกรรมในโรงเรียน รวมทั้งบทบาทของพี่ๆ ที่ได้สร้างความประทับใจให้แก่น้องๆ เมื่อเสร็จสิ้นจากกิจกรรมการจัดค่าย มีน้องๆ มากมายที่สนใจอยากร่วมได้อีกต่อไป บ้าง ถือเป็นยุคเริ่มต้นของการก้าวเข้าไปสู่การรวมตัวกันของเยาวชนเมืองแม่กลอง

นอกเหนือจากกิจกรรมค่ายเยาวชนแล้ว ยังมีกิจกรรมอื่นๆ ที่น้องๆ ได้เข้าร่วม เช่น การจัดกิจกรรมรณรงค์เรื่องการจัดการขยะในชุมชนและการอนุรักษ์แม่น้ำแม่กลอง การเป็นพี่เลี้ยงในค่ายสิ่งแวดล้อมของรุ่นน้อง (ระดับประถมศึกษา)

ต่อมาในช่วงปี 2544 – ปี 2546 เยาวชนกลุ่มนี้จึงได้รวมตัวกัน เพื่อทำกิจกรรมسانต์จากยุคแรก ช่วงนี้ มีพ่อร์ท (ศิริวัฒน์ กันทรัส) เข้ามาระเป็นผู้ประสานงานกลุ่ม กระบวนการในกิจกรรมต่างๆ เป็นการสร้างสรรค์ ริเริ่มจากกลุ่มเยาวชนเองแทนที่งหมด ทำให้ทุกคนรู้สึกสนุกและท้าทายกับความเปลกใหม่ของการเรียนรู้ และในการสร้างกิจกรรม เพื่อเดินให้เยาวชนคนอื่นๆ เข้ามาร่วมให้มากขึ้น

ผลที่ได้จากการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้กลุ่มเยาวชนนี้เริ่มเป็นที่รู้จักในเมืองแม่กลอง กลายเป็นกลุ่มเยาวชนที่ขยายใหญ่ขึ้น มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในที่สุด “กลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง” ก็เกิดขึ้น โดยมีพี่ๆ ในยุคแรกเป็นที่ปรึกษา

กิจกรรมในช่วงนี้ นอกเหนือจากค่ายเยาวชน ที่เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นแล้ว ยังมี กิจกรรมอื่นๆ เช่น การจัดค่ายสิ่งแวดล้อมให้กับน้องๆ ในระดับประถมศึกษา, การตั้งทีมตรวจวัดคุณภาพน้ำในแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งเป็นการทำางานร่วมมือกันผ่านไปหลัง “กลุ่มประชาคมนรรักษ์แม่กลอง”

กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักแม่กลองไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะในจังหวัดสมุทรสงครามเท่านั้น ยังได้ขยายเครือข่ายความร่วมมือไปยังเพื่อนๆ เยาวชนในกลุ่มน้ำแม่กลองด้วยกัน คือ จังหวัดราชบุรี และกาญจนบุรี ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนเงินค่าใช้จ่ายจากผู้ใหญ่ในกลุ่มเครือข่ายทั้งพ่อค้าแม่ค้าและบุคลากรทางการศึกษา ล่าสุดได้มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมเชิงศิลปะที่จังหวัดราชบุรี เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2562 ณ ห้องประชุมโรงเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาราชบุรี จังหวัดราชบุรี

- ภาระงานของกลุ่มเยาวชนที่ได้รับการเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุโทรทัศน์ในท้องถิ่น หรือการ

นักศึกษาได้รับการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เป็นที่รับรู้ของบรรดาผู้ปกครอง จึงสนับสนุนให้ลูกหลานเข้ามาร่วมกิจกรรมของกลุ่มฯ

- หลายคนมีใจรักงานด้านนี้ อย่างมีโอกาสได้ทำกิจกรรมแบบนี้มาก่อน

- ส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรม เพราะคำชักชวนของเพื่อน และเมื่อมาแล้วก็รู้สึกสนุก และสิ่งที่พากขาเหล่านี้ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนฯ คือ

- ความสนุกสนาน

- ได้รู้จักเพื่อนต่างโรงเรียน, ได้

แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน, มีคนรู้จักเพิ่มมากขึ้น, มีความผูกพันกัน

- ได้เรียนรู้ “บางสิ่งบางอย่าง ที่หาไม่ได้ในโรงเรียน” เช่น การได้คิดวิเคราะห์วางแผน กำหนดวิธีการทำงาน และลงมือปฏิบัติตัวเอง แทนทั้งหมด ซึ่งกิจกรรมในโรงเรียนครู-อาจารย์จะเป็นผู้กำหนดทุกสิ่งทุกอย่างไว้แล้ว นักเรียนจึงเป็นเพียงผู้เข้าร่วมเท่านั้น

- ได้เรียนรู้เรื่องราวของห้องถัง ซึ่งมีอยู่อย่างมากมาย กว้างขวาง หลากหลายมิติ ซึ่งไม่มีในหลักสูตรการเรียนการสอนปกติ และการได้เรียนรู้ถึงความเป็นมาและเป็นไปของบ้านเกิดเมืองนอนเช่นนี้ จึงนำมาซึ่งความคิดที่จะทำประโยชน์เพื่อห้องถังในระยะต่อมา

- ได้เรียนรู้ที่จะอยู่กับผู้อื่น, การทำงานร่วมกับผู้อื่น, รู้สึกปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น

- ได้พัฒนาตัวเองในหลายๆ ด้าน เช่น ทักษะด้านการพูด การแสดงความคิดเห็น การวางแผนกิจกรรม การศึกษาชุมชน

- และหลายคนเมื่อได้เข้ามาร่วมกิจกรรมแล้ว เห็นถึงศักยภาพของตนเอง ว่าสามารถทำอะไรเพื่อประโยชน์ต่อห้องถังของตัวเองได้ จึงคิดว่าเรา่จะรวมตัวกันทำอะไรเพื่อบ้านเกิดของเราบ้าง

นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเติบโตอย่างมีพลังในยุคนี้ ก็คือ “กระบวนการสร้างคน” ของกลุ่มพี่ๆ ในขณะนี้ เช่น การให้น้องๆ ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน “ได้มีโอกาสได้ทดลองนำเอากระบวนการทำงาน หรือการทํากิจกรรมต่างๆ ที่ได้เข้ามารียนรู้มา ไปทดลองทำเอง ตั้งแต่คิดกระบวนการ การเตรียมงาน แบ่งบทบาทหน้าที่กันในทีม มีการพัฒนาทักษะของแต่ละคน ด้วยเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ จากคนที่เคยเป็นเพียงคนดูและสตูดิโอกราฟฟิก หรืองานด้านสวัสดิการ ก็ยังไปเป็นพี่เลี้ยง หรือวิทยากรในกิจกรรมฐาน เป็นต้น โดยยังมีกลุ่มพี่ๆ คอยเป็นที่ปรึกษา แนะนำ และให้ทดลองนำไปปฏิบัติ

กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักแม่กลองที่ดำเนินไปอย่างคึกคักได้รับการเผยแพร่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น จนกระทั่งได้รับ “รางวัลสุดยอดสีเขียว ประจำปี 2546” ในฐานะผู้สร้างสรรค์ผลงานด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ ประเภทกลุ่มเยาวชน

หลังจากนั้นกิจกรรมของกลุ่มเริ่มลดน้อยลง สมาชิกที่เหลืออยู่ริมห้วยกันออกไป ซึ่งปรากฏการณ์นี้ได้เกิดขึ้นนับตั้งแต่ปลายปี 2545 แล้ว แม้จะพยายามหาแนวทางในการกระตุ้นให้กลุ่มเยาวชนได้มีบทบาทขึ้นมาอีก แต่ก็พบกับปัญหาและข้อจำกัดต่างๆ มากmany เท่าที่ประเมินได้ในขณะนั้น ได้แก่

- รุ่นพี่ที่เป็นogen นำบทบาทการศึกษาระดับมัธยมปลาย ออกไปเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา

- โรงเรียนไม่ค่อยอนุญาตให้ออกมาทำกิจกรรม, เวลาทำกิจกรรมตรงกับเวลาเรียน
 - ผู้ปกครองไม่เข้าใจว่าออกจากบ้าน “มาทำอะไร”
 - บางคนต้องทำงาน เพื่อช่วยครอบครัวหารายได้
 - ไม่ได้รับข่าวสาร หรือการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง
- แต่ก็มีข้อสงสัยว่าจริงๆ แล้ว อุปสรรค ข้อจำกัดของกลุ่มคืออะไรแน่ มีเหตุปัจจัยอย่างอื่นอีกด้วยหรือไม่ และนั่นก็เป็นที่ต้นทางให้สาขาวิชาของกลุ่มเยาวชนบางคน อย่างศึกษาค้นหาสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงรวมทั้งอยากรู้สึกถึงความรักแม่กลองให้กลับคืนมา เพราะเห็นว่านี่คือ เวทีของการเรียนรู้ที่ดีของเยาวชน การพูดคุยกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อห้องถิน สมุทรสงคราม จึงเริ่มนี้เมื่อประมาณต้นปี 2546 โดยตั้งใจจะเอากระบวนการของ “งานวิจัย” เข้ามาเป็นเครื่องมือในการค้นหาคำตอบ
- คณะกรรมการวิจัยกลุ่มแรก ได้มาร่วมพูดคุยกันเพื่อพัฒนาโครงการวิจัยฯ เรื่อยมา จนมาถึงเดือนธันวาคม 2546 กระบวนการพัฒนาโครงการวิจัยก็ไม่ค่อยจะคืบหน้าเท่าที่ควร ทั้งนี้ก็เนื่องจาก
- ทั้งหมดไม่ชัดเจนกับงานวิจัยนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของ “กระบวนการวิจัย”
 - บางคนมุ่นมั่นตั้งใจอยากรู้ แต่ในที่นี้ไม่มี “ผู้นำ” และ “ไม่กล้าเสนอตัวเอง” มาเป็นตัวตั้งตัวตีที่จะทำงานนี้
 - บางคนพร้อมที่จะให้การสนับสนุน แต่เป็นไปในลักษณะของการทำงานแบบ “ผู้ตาม” ไม่ได้ “คิด” อะไรมากไปกว่า “ช่วยๆ กัน” และไม่ได้มีหลักประกันใดๆ ว่าจะร่วมทำงานวิจัยนี้อย่างจริงจัง ต่อเนื่อง
 - มีข้อจำกัดด้านศักยภาพอื่นๆ อีก ที่ไม่อาจจะดำเนินการต่างๆ ด้วยตัวเอง เช่น การประชุม การระดมสมอง การบริหารจัดการ และการคิดค้นสร้างสรรค์ เป็นต้น
- ทั้งนี้จากการพูดคุย สรุปได้ว่ามาจากหลายๆ ปัจจัย เช่น
- ไม่มั่นใจใน “ศักยภาพ” ของตัวเอง และของเพื่อนๆ ในกลุ่ม ว่าจะทำงานวิจัยนี้ได้
 - เป้าหมายในการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนฯ ในหลายปีที่ผ่านมา ก็ไม่ชัดเจนมากไปกว่าเป็นการทำด้วย “ใจ ที่อยากรู้” อะไรมีได้ ที่มันมีสาระ และเป็นประโยชน์คือห้องถินนี้เอง
 - ขาดทักษะในการ “คิด” (การคิดสร้างสรรค์, การคิดเป็นระบบ และการคิดวิเคราะห์) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการกระบวนการเรียนรู้ในระบบการศึกษา ที่ไม่ได้เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนได้รู้สึก “การคิด” แต่เน้นไปที่กระบวนการ “ท่องจำ และทำตาม” และคุณเคยกับการ “เลือกคำตอบ” ที่มีไว้ให้มากกว่า “การตั้งคำถาม” แล้ว “ค้นหาคำตอบ” ด้วยตัวเอง
 - ข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร และประสบการณ์ ประกอบเข้ากันขาด “ความพ่ายแพ้” ที่จะเปิดโอกาสให้ตัวเองได้พบกับการเรียนรู้ใหม่ๆ ซึ่งมีผลต่อ “โลกทัศน์” ของกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพเยาวชน
- จึงหาทางแก้ไขข้อจำกัดนี้ในเบื้องต้น ด้วยการให้ “พี่ช่าติ” (อภิชาติ ลือสกุล) เข้ามาเป็นหัวหน้าทีมวิจัยฯ คณะวิจัย ได้มีการพูดคุยกันอีกประมาณ 4-5 ครั้ง ทำให้มีความชัดเจนร่วมกันมากขึ้น ถึงเป้าหมายและกระบวนการ ต่างๆ ในงานวิจัย ประกอบกับการได้ไปร่วมศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายงานวิจัยที่จังหวัดต่างๆ และจังหวัดสุราษฎร์ธานี เดือนเมษายน 2547 ซึ่งตัวแทนคณะวิจัยมีโอกาสได้พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกับ “กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์” ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งทำงานกับกลุ่มเยาวชนในห้องถินเหมือนกัน ทำให้มีกำลังใจ และเกิดแรงผลักดันที่จะทำงานด้านการพัฒนากลุ่มเยาวชนต่อไป

จนในที่สุด โครงการวิจัยก็สำเร็จเป็นรูปเป็นร่าง หลังจากมีการปรับปรุงบทวนพยายามครั้ง ทั้งนี้ก็ด้วยการ

ได้รับทั้งข้อคิดเห็นและกำลังใจจากทีมวิจัยอื่นๆ ในเครือข่ายวิจัยองค์กรที่ประสานงานฯ สนับสนุนการส่งเสริม

ทีมวิจัยชุดเดิมโครงการฯ ประกอบด้วย

1. นายอภิชาติ ลือสกุล (หัวหน้าโครงการ)
2. นางสาวพิพารณ์ มีงามมงคล (ม.รามคำแหงปี 3)
3. นางสาววิจitra โยชน์ (ม.รามคำแหงปี 3)
4. นายกีก ก้อง เสือดี (ม.ศิลปากร ปี 2)
5. นางสาวพนิดา ศิษย์ครองวงศ์ (ม.เกษตรฯ ปี 1)
6. นายศักดิ์ชัย จวนจัน (ม.มหิดล ปี 1)
7. นางสาวรัตนา วงศ์ชื่อ
8. นายพงษ์พันธุ์ แก้วศรีบุญลือ
9. นายวิกรม เสือดี (นักยนศึกษาปีที่ 5 รร.ดาวรานุกูล)
10. นายสุทธิลักษณ์ โภกทอง (นักยนศึกษาปีที่ 5 รร.ดาวรานุกูล)
11. นายอธิเทพ คุณประ โยชน์ (นักยนศึกษาปีที่ 6 รร.เมธีชุมหวาน)

2.2 ก้าวแรกของงานวิจัยฯ

เมื่อเริ่มงานวิจัยอย่างเป็นทางการในเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน 2547 ทีมงานกับปัญหาที่ไม่เคยคาดคิดมาก่อนคือ คณะผู้วิจัยครึ่งหนึ่ง “ไม่พร้อม” ที่จะทำงานนี้ ด้วยว่ากำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในช่วงเปิดเรียน จะไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมงานวิจัยนี้เลย ทั้งการร่วมคิดค้น และการดำเนินงาน ซึ่งนั่นหมายความว่า ถ้าจะทำงานนี้ต่อไป ก็ต้องหาคนวิจัยใหม่เข้ามาดำเนินทีม

ทางออกของปัญหานี้คือ ในระยะแรก คณะวิจัยที่เหลืออยู่ประมาณ 4-5 คน จะพยายามดำเนินการตามแผนงานไปก่อน พร้อมๆ ไปกับการค้นหานักวิจัยชุดใหม่ โดยมุ่งเน้นไปที่กลุ่มเยาวชนที่อยู่ในระดับนักยนศึกษา ในจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้งานวิจัยนี้ดำเนินการไปได้ นั่นหมายถึงว่า “คณะวิจัย” (ชุดใหม่) จะเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม และทำการศึกษาวิจัย “ตัวเอง” ไปด้วย

2.2.1 เวทีสัญจร

“เวทีสัญจร” นี้ เป็นกิจกรรมแรกของงานวิจัยนี้ โดยได้วางแผนทดลองดำเนินการใน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนท้ายหาด (วันที่ 24 พฤษภาคม 2547), โรงเรียนนางกะพ้อม (วันที่ 25 พฤษภาคม 2547), โรงเรียนดาวรานุกูล (วันที่ 25 พฤษภาคม 2547) เพื่อทดสอบกระบวนการเก็บข้อมูล การซึ่งแลกเปลี่ยนความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย คือ ครูและนักเรียนในโรงเรียนนักยนศึกษา ที่จะได้นำมาพัฒนา และใช้ในการดำเนินการครั้ง

เวทีสัญจร

ต่อๆ ไป

การจัดเวลาที่สัญจรนี้ กลุ่มคณะผู้วิจัยจะเดินทางไปพบปะกับตัวแทนนักเรียนในโรงเรียนต่างๆ เพื่อชี้แจงถึงโครงการ วิจัยฯ และพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความสนใจของนักเรียน ที่มีต่อ กิจกรรมต่างๆ ที่เคยเข้าร่วม ทั้งที่จัดโดยโรงเรียนและองค์กรอื่นๆ

ทั้งนี้ได้มีติดต่อผ่านทางแกนนำของกลุ่มเยาวชนในโรงเรียน และครู เพื่อชักชวนให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาร่วมพูดคุยกัน โดยใช้เวลาช่วงพักกลางวัน หรือ czas ที่ไม่ยาวนาน จึงได้มีการรอบกวนเวลาเรียน

จากการพูดคุยกับน้องๆ ทั้ง 3 โรงเรียน พบว่า

- บางคนยังบอกตัวเองไม่ได้ว่าสนใจหรือต้องการอะไร เมื่อพูดถึงกิจกรรมที่สนใจ ก็จะเป็นอะไรก็ได้ที่ขอให้ได้ออกไปนักสถานที่ ในขณะที่บังคับรู้ว่ามีเพื่อนๆ ในโรงเรียน มีความสนใจในเรื่องเดียวกันกับตัวเอง แต่ไม่รู้ว่าจะรวมกลุ่มกันได้อย่างไร

- ทุกโรงเรียนจะมีชั้นเรียนต่างๆ แต่จะมีข้อบังคับให้ทุกคนต้องเข้าเป็นสมาชิกชั้นเรียนใดชั้นเรียนหนึ่ง และครูเป็นผู้ตั้งชั้นเรียน ส่วนใหญ่เป็นไปตามหมวดวิชาที่ปิดสอน หรือตามที่ครู (ที่ปรึกษา) สนใจ อยากทำ และมีการจำกัดจำนวนสมาชิกของแต่ละชั้นเรียน ชั้นเรียนต่างๆ จะเปิดรับสมัครสมาชิกในช่วงต้นเทอมแรก และจะต้องเป็นสมาชิกไปจนจบปีการศึกษานั้น ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อีก ทำให้มีนักเรียนจำนวนมากที่ต้องฝืนเข้าร่วมกิจกรรมกับชั้นเรียนที่ตนเองเป็นสมาชิก เนื่องจากไปแข่งสมัครเข้าชั้นเรียนที่ตนเองสนใจไม่ทัน และกิจกรรมของชั้นเรียนที่มีอยู่ ก็ไม่ตรงกับความสนใจของตัวเอง

- นักเรียนจำนวนไม่น้อยรู้สึกเบื่อกับสภาพในโรงเรียน ทั้งบรรยากาศการเรียนการสอน และตัวผู้สอน

- นักเรียนบางโรงเรียนพยายามทำกิจกรรมเหมือนกับเพื่อนที่อยู่โรงเรียนอื่นๆ แต่โอกาสที่จะได้ทำกันอย่างทุกวัน เนื่องจากขาดการสนับสนุนจากครู จะไม่มีโอกาสที่จะได้รับข้อมูลช่วยเหลือ รายละเอียด ทักษะ ไม่แนบมาออกกล่าวให้ทราบ แต่ในขณะเดียวกันตัวเองก็ไม่ได้พยายามช่วยเหลือกัน ทำให้ขาดความเชื่อมโยง

- หลายคนบอกว่าสนใจ และถ้าเป็นไปได้ก็พยายามทำกิจกรรมที่แปลกใหม่กว่าที่จัดขึ้นในโรงเรียน

อย่างไรก็ตาม หลังจากดำเนินการไปแล้ว 3 ครั้ง ทีมวิจัยที่ลงไปทำกิจกรรมเวลาที่สัญจรนี้ได้สรุปร่วมกันว่า

- รูปแบบการจัดเวลาที่สัญจรแบบนี้ ไม่บรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจกับครูและนักเรียน เนื่องจากทำได้เพียงการพูดคุยกับกลุ่มเด็กๆ

- ข้อมูลและความคิดเห็นที่ได้ก็ไม่มากนัก เนื่องจากส่วนใหญ่ของผู้เข้าร่วมยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

- ทีมที่ลงไปอาจไม่พร้อมที่จะทำกิจกรรมในรูปแบบนี้ มีข้อจำกัดทั้งเรื่องเวลา และขาดทักษะระดับความคิดเห็น และการจับประเด็น

จึงได้มีการเสนอปรับเปลี่ยนเป็นการจัดเวลาที่ระดับจังหวัด คือการประชุมสัมมนา “ย่างก้าวที่ยวไกล คนรุ่นใหม่จะไปทางไหนกัน”

2.2.2 การประชุมสัมมนา “ย่างก้าวที่ยวไกล คนรุ่นใหม่จะไปทางไหนกัน”

กิจกรรมนี้จัดขึ้นเมื่อวันอาทิตย์ที่ 29 สิงหาคม 2547 ณ ห้องประชุม สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม คณะวิจัยใช้การประชุมสัมมนา เป็นเวทีชี้แจงทำความเข้าใจกับโครงการวิจัยฯ ที่กลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง กำลังจะดำเนินการอยู่ พร้อมๆ กันให้เป็นโอกาสที่จะได้ระดมความคิดเห็น ต่อทิศทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนเมืองแม่กลอง

การประชุมครั้งนี้ มีโดยครูและนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ ในระดับมัธยศึกษาและอาชีวศึกษา เกือบทุกโรงเรียนในจังหวัดสมุทรสงคราม เข้าร่วม 90 คน ได้ใช้กระบวนการประชุมแบบมีส่วนร่วม เพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมทุกคน

สรุปความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการประชุม ได้ดังนี้

● ความคาดหวัง

ในระดับบุคคล ผู้เข้าร่วมที่เป็นเยาวชนหวังว่า จะได้เจอเพื่อนใหม่, ได้ความรู้และประสบการณ์, ได้ความนั่นใจ, มีความเชื่อมั่นในตนเอง, ได้แสดงความคิดเห็น

ส่วนความคิดเห็นที่มีต่อเยาวชน/กลุ่มเยาวชน ได้แก่ อยากเห็นเยาวชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์, ได้ทำประโยชน์เพื่อห้องถัน (พัฒนาคุณลักษณะด้านเยาวชน), ได้รับโอกาส (รู้จักกลุ่มที่ทำงานด้านเยาวชน, รู้จึงแนวทางในการทำงาน, รู้ถึงวิธีการ และรูปแบบกิจกรรม)

ในขณะที่ ครูและผู้เข้าร่วมอื่นๆ อยากให้เยาวชนเกิด “ความภาคภูมิใจ” และ “สำนึกรักบ้านเกิด”

● แม่กลองในฝัน ของเด็กแม่กลอง

ด้านเศรษฐกิจ

ควรเป็นเมืองที่มีระบบเศรษฐกิจแบบ “พอเพียง” มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ มีการแปรรูปสินค้าจากผลผลิตในชุมชน และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน และเยาวชนมีงานทำ สามารถหารายได้ได้เอง

ด้านภายภาพของเมือง

ควรเป็นเมืองที่มีผังเมืองที่ดี เหมาะสมกับสภาพ “ภูมิศาสตร์” และคงความเป็น “อัตลักษณ์” ของเมืองแม่กลองไว้ มีสวนสาธารณะ และแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ

ด้านสิ่งแวดล้อม / ทรัพยากรธรรมชาติ

เป็นเมืองที่สะอาด สงบ ปลดปล่อยพิษ, มีการใช้จักรยานกันมากขึ้น เพื่อประหยัดพลังงาน และลดมลพิษ, มีการดูแลรักษาแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งเป็นหัวใจของเมืองแม่กลอง น้ำในลำคลองใส สะอาด นำมาใช้ได้อย่างปลอดภัย และสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น, มีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ อนุรักษ์ดอนหอยหลอด, มีระบบการจัดการขยะที่ดี อีกทั้งผู้คนใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างรู้คุณค่า

ย่างก้าวที่ยวไกล คนรุ่นใหม่จะไปทางไหนกัน?

ด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

คนแม่กลองมีชีวิตที่เรียบง่าย สงบๆ มีความสุข, ยังคงรักษาอาชีพดั้งเดิม เช่น ทำนา ตามมะพร้าว นาเกลือ เจ้าไร่ได้, มีวิถีชีวิตที่งดงาม มีศิลธรรม แบ่งปัน ช่วยเหลือกันและกัน, มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ และกล่อมเกลาให้เป็นคนดี เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง นำหลักของศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต, อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

มีตลาดนำ

ด้านสังคม / การเมือง

เป็นเมืองที่ปลดอาเสพติด ปลดอาชญากรรม, ปราศจากคอร์รัปชัน, มีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีเครือข่ายทางปัญญา, ผู้คนรักประชาธิปไตย ใส่ใจการเมือง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ

● สภาพปัญหาของเด็กและกล่องวันนี้

- หนีเรียน น้ำสุน ติดเกมส์คอมพิวเตอร์ เที่ยวกางคีน สิงห์มอเตอร์ไซค์ ติดยาเสพติด มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร, ไม่มีความสามัคคี แบ่งแยกสถาบัน ยกพวกตัวกัน, ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย, ไม่มีระเบียบวินัย
- ครอบครัวไม่มีเวลาให้กัน ไม่มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน, พ่อแม่ไม่เปิดโอกาสให้ลูกแสดงความคิดเห็นเด็กเองมีอะไรไม่บอกพ่อแม่ ไม่ค่อยกล้าแสดงออก
- การเรียนการสอนในโรงเรียน ยังเน้นการท่องจำ

● วิถีชีวิตของเยาวชนเมืองแม่กลองในฝัน

- มีความมานะพากยาน เชื่อว่าความสำเร็จมาจากการทำงานหนัก, รู้จักประทัยด้วยคำ “ดี” มาก่อน “เก่ง”
 - ไม่ตอกอยู่ในกระแสโลกที่ทึ่งเทือ, ไม่ตอกเป็นทางการแห่งขัน
 - มีน้ำใจเป็นนักพิษา รู้จักเสียสละ, รู้จักสิทธิ หน้าที่ เคราะห์ตนเองและผู้อื่น, รู้จักการทำงานเป็นทีม
 - รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รวมกลุ่มกันทำกิจกรรม เล่นกีฬา บำเพ็ญประโยชน์ หรือทำงานหารายได้พิเศษ เพื่อแบ่งเบาภาระครอบครัว
- มีความสามัคคี ไม่มีเรื่องทะเลวิวาท, ไม่แบ่ง แยกเป็นสี เป็นโรงเรียน,
- ห่วงไก่กลาเสพติด
- รักษาอัฒนธรรมประเพณีไทย มีคุณธรรม รักนวลดส่วนตัว
- มีพ่อแม่ที่ให้ความอบอุ่น เข้าใจ มีเวลาให้กับลูกและครอบครัว
 - เยาวชนมีพื้นฐานการศึกษาที่ดี ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ฝึกหัดความรู้, เท่าทันเทคโนโลยี, มีความคิดสร้างสรรค์, มีการสนับสนุน และเปิดโอกาสให้เด็กฯ เยาวชนได้คิด และต่อเติมความฝัน
- ลดการเรียนพิเศษลง ถ้ามี ควรเป็นไปตามความสมัครใจ ไม่ใช่การลูกบังคับ หรือกิ่งบังคับ

● ก้าวสู่ฝันที่เป็นจริงได้อย่างไร

Igor บ้าง...

- ต้องเริ่มต้นที่ตัวเอง และครอบครัว, มีการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายของเยาวชน, มีที่ปรึกษา และได้รับการสนับสนุนจากทั้งภาคราชการ องค์กรท้องถิ่น องค์กรเอกชน สื่อมวลชน

ทำอย่างไร...

- พัฒนาคุณภาพของโรงเรียน ตลอดจนเพิ่มแหล่งเรียนรู้ ศูนย์ความรู้ ห้องสมุด ให้สามารถเข้าไปใช้บริการได้สะดวกยิ่งขึ้น
- พัฒนาความสัมพันธ์ของ บ้าน วัด โรงเรียน เป็นความร่วมมือระหว่างพ่อแม่ ผู้ใหญ่ในครอบครัว พระ และครูอาจารย์ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและศีลธรรม ให้ผู้คนมีน้ำใจเอื้อเฟื้อ เพื่อแผ่กัน ไม่เห็นแก่ตัว

- สร้างสรรค์กิจกรรมในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นด้านบำเพ็ญประโยชน์ ด้านสิ่งแวดล้อม และอื่นๆ, ให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเด็กที่ด้อยโอกาส

- วางแผนเมืองใหม่ รวมทั้งออกแบบภูมาย ควบคุมโครงการให้มีการนำบัดน้ำเสีย, มีการจัดการขยะที่ดี ทำอย่างไร...

- เริ่มต้นที่ตัวเองก่อน เช่น กล้าคิด กล้าทำ สร้างสรรค์ ผู้มีน้ำใจ มีมนุษยสัมพันธ์ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น, พัฒนาศักยภาพของตัวเอง ไขว่คว้าโอกาสที่ได้รับ เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ทั้งนี้เพื่อเป็นแบบอย่างให้ แก่ ผู้อื่น

- ให้สิทธิ เสรีภาพแก่เยาวชนในการแสดงความคิดเห็น ผู้ใหญ่ พ่อแม่ต้องรับฟังความคิดเห็นของเด็ก - เยาวชนรวมตัว รวมกลุ่มกันสร้างสรรค์ และมีส่วนร่วมในการพัฒนา, เด็กและผู้ใหญ่ควรมีโอกาสได้ร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน

- ในขณะที่ทุกส่วนต้องช่วยสนับสนุน ทั้งการให้โอกาส, คำแนะนำ, งบประมาณ ในการดำเนินกิจกรรมของเยาวชน

การประชุมสัมมนานี้ ยังเป็นโอกาสที่ได้แนะนำตัวผู้ประสานงาน แนะนำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง พร้อมทั้งแนะนำกลุ่มองค์กรที่จะให้การสนับสนุน

ผลจากกิจกรรมนี้ ทำให้เยาวชนและครู โรงเรียนต่างๆ ได้รู้จักกับกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง และโครงการวิจัยฯ มากขึ้น ทำให้การดำเนินงานของโครงการวิจัยฯ คล่องตัวขึ้น ในระยะต่อมา

อย่างไรก็ตาม ในการจัดกิจกรรมนี้ยังมีข้อบกพร่องอยู่พอสมควร เช่น มีบางโรงเรียนที่ไม่มีตัวแทนนักเรียนมาเข้าร่วม เช่น โรงเรียนแก้วเจริญฯ ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากไม่มีตัวแทนของกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง และคณะวิจัยไม่ได้เชิญไปพูดคุยทำความเข้าใจถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นกับครู โดยตรง ทำให้ียงแค่ส่งจดหมายเชิญไปเท่านั้น ซึ่งใน การทำกิจกรรมครั้งต่อๆ ไป การติดต่อประสานงานกับทางโรงเรียน ต้องเข้าถึง และมีการติดตาม กระตุ้น อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ กระบวนการในการประชุมยังไม่คืนัก เนื่องจากคณะทำงานไม่ชัดเจนว่ามีบทบาทหน้าที่อย่างไร ไม่เข้าใจในรูปแบบและกระบวนการของการจัดประชุม ทำให้การกระตุ้นให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนในกลุ่มย่อย และการสร้างสัมพันธ์กับผู้เข้าร่วม ยังน้อยเกินไป ซึ่งแก้ไขได้ด้วยการประชุมเตรียมการของคณะทำงาน ต้องชี้แจงเป้าหมาย และขั้นตอนต่างๆ โดยละเอียด

2.2.3 ค่ายผู้นำเยาวชน ครั้งที่ 1

หลังจากจบกิจกรรมประชุม สัมมนาฯ แล้ว ทีมวิจัยก้าวเรือกันว่าจะทำอะไรต่อไป เป้าหมายแรกที่คิดว่าต้องเร่งดำเนินการคือ การค้นหาทีมวิจัยใหม่ๆ มาเติมให้มากกว่าที่เป็นอยู่

กิจกรรมค่ายผู้นำเยาวชนนี้ นอกจากจะมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพ และสร้างแกนนำรุ่นใหม่ของกลุ่มเยาวชนฯ ขึ้นในโรงเรียนต่างๆ แล้ว ยังเป็น

โอกาสที่จะค้นหาที่มีวิจัยชุดใหม่ จากนักเรียนที่สนใจสมัครมาเข้าร่วมการฝึกอบรมนี้

การฝึกอบรมครั้งนี้ จัดเมื่อวันที่ 20-23 ตุลาคม 2547 ณ หาดเจ้าสำราญ อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี ได้มีจัดส่งจากหน่วยและเอกสารประชาสัมพันธ์ส่งไปตามโรงเรียนต่างๆ มีนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ เข้าร่วม 23 คน ทั้งที่สนใจสมัครเข้ามาด้วยตนเอง และที่ทางโรงเรียนคัดเลือกส่งมา

รูปแบบการฝึกอบรมที่นำมาใช้ในการอบรมครั้งนี้ เน้นกระบวนการที่ทำให้ผู้เข้าร่วมต้อง “คิด” และฝึกเรื่องการพูด การนำเสนอค่อนข้างมาก จึงทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกเห็นอยู่ล้ำ เครียด บางคนไม่คุ้นเคยกับกิจกรรมที่ต้อง “คิด” ทำให้ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในกลุ่ม ทั้งการทำกิจกรรมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แต่ขณะเดียวกัน ก็ทำให้หลายคนรู้สึกมั่นใจในตัวเอง และกล้าแสดงออกมากขึ้น

ที่สำคัญคือ การได้มีโอกาสอยู่ร่วมกิจกรรมกันแบบนี้ ทำให้ผู้เข้าร่วมรู้จัก สนิทสนมกัน รู้สึกมีกำลังใจที่ได้พบได้เจอกันที่มีความสนใจ มีความไฟแรง ที่คล้ายกัน และหลังจากจบกิจกรรมนี้แล้ว ก็ยังอยากจะให้มีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กันเยาวชนอีกในอนาคต

หลังจากที่ได้มีการประชุมสรุปผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมค่ายเยาวชนฯ ครั้งนี้แล้ว บางคนอาสาสมัครเป็นตัวแทนของกลุ่มเยาวชนฯ ที่เคยทำหน้าที่ประสานงานกับเพื่อนๆ ในโรงเรียน และเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักแม่กลองมาอย่างต่อเนื่องจนปัจจุบัน และมีหลายคนได้เสนอตัวเองเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการ ทั้งๆ ที่ยังไม่ค่อยชัดเจนนักว่าจะต้องทำอะไร อย่างไร แต่ก็อย่างจะเรียนรู้ต่อไป

ที่มีวิจัยในระดับต่อจากนี้ไป จึงประกอบด้วย

- 1.นายอภิชาติ ลือสกฤต (หัวหน้าโครงการ)
- 2.นายศักดิ์ชัย จวนงาม
- 3.นายกีกีก้อง เสือตี
- 4.นางสาวรัตนา วงศ์ชื่อ
- 5.นายวิกรม เสือดี (มัธยมศึกษาปีที่ 5 รร.ถาวรานุกูล)
- 6.นางสาววรรร แย้มงามเหลือ (มัธยมศึกษาปีที่ 6 รร.สกสวิสุทธิ์)
- 7.นางสาวศุภกานุจัน วิริยะกุล (มัธยมศึกษาปีที่ 5 รร.ถาวรานุกูล)
- 8.นางสาวอัจฉรา ตรีสุวรรณ (มัธยมศึกษาปีที่ 5 รร.อัมพวนวิทยาลัย)
- 9.นางสาววัฒมน บุญชุ่ครี (มัธยมศึกษาปีที่ 4 รร.ถาวรานุกูล)
- 10.นางสาวમાતાપત્રક માનથોગ (มัธยมศึกษาปีที่ 4 รร.ถาวรานุกูล)
- 11.นางสาวกติกา อ่อนสุทธิ (มัธยมศึกษาปีที่ 4 รร.ถาวรานุกูล)
- 12.นางสาวชนพร จำเพ็ง (มัธยมศึกษาปีที่ 3 รร.ท้ายหาด)
- 13.นางสาววชรี อรุณราช (มัธยมศึกษาปีที่ 4 รร.เทพสุวรรณ)
- 14.นางสาวศิวิໄລ พูลประเสริฐ (มัธยมศึกษาปีที่ 4 รร.เทพสุวรรณ)
- 15.นางสาวમાતાપત્રક મીપ્રેસ્ટ્રિજ (มัธยมศึกษาปีที่ 4 รร.เทพสุวรรณ)

2.3 เรียนรู้โลกและชีวิต ผ่านกิจกรรม

จากข้อคิดเห็นที่ได้จากทีมวิจัย ที่มีการประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยนหลายๆ ครั้ง จึงนำมาซึ่งการออกแบบกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ โดยเน้นการเรียนรู้แบบธรรมชาติ ให้ผู้เข้าร่วมได้ไปสัมผัสประสบการณ์ชีวิตใหม่ ที่แตกต่างจากวิถีชีวิตประจำวัน และหลายคนไม่เคยมีโอกาสได้สัมผัสมาก่อน

2.3.1 โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิถีชีวิต-วัฒนธรรมชุมชนป่าต้นน้ำ (ค่ายป่าต้นน้ำ)

เป็นกิจกรรมที่นำมากล่อง
กระบวนการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่ง โดย
ได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ร่วม
กันในเรื่อง วิถีชีวิต-วัฒนธรรม ของ
ชุมชนชาวกะเหรี่ยง ในป่าต้นน้ำแม่กลอง
คือ บ้านสะเนพ่อง ต.ไلو่โว อ.สังขละบุรี
จ.กาญจนบุรี ซึ่งอยู่ในเขตราชายาพันธุ์สัตว์
ป่าทุ่งใหญ่นรเศรษฐ จัดขึ้นเมื่อวันที่ 25-28
พฤษจิกายน 2547 มีสมาชิกกลุ่มเยาวชน
และนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ เข้าร่วม

23 คน

กระบวนการที่นำมาใช้ในกิจกรรมนี้ คือ การแบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่มละ 3-4 คน แยกชายกับไปพักอาศัย
อยู่กับครอบครัวชาวกะเหรี่ยง และเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรม จากคนในครอบครัว และผู้รู้ในชุมชน ด้วยการ
ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันของครอบครัว เช่น การฟักข้าว การเดินป่าไปดูพื้นที่ป่าต้นน้ำ และพื้นที่
เกษตรของชุมชน เพื่อเรียนรู้ถึงแนวคิดและวิธีการรักษาป่า รักษาแหล่งน้ำ และภูมิปัญญาในการทำการเกษตรแบบ
“ไร่หมุนเวียน”

จากนั้นมีการสรุปร่วมกัน เพื่อทำความเข้าใจ และตรวจสอบข้อมูล โดยมีตัวแทนจากชุมชนมาร่วมพูดคุย
ด้วย ทำให้หลายคนพบว่า มีความหมายหลักเรื่องที่ตนเอง ไม่เคยรู้มาก่อน เกี่ยวกับพื้นที่ป่าต้นน้ำของแม่น้ำแม่กลอง
และวิถีชีวิตของชุมชนในเขตป่า มีบางเรื่องที่เข้าใจผิดมาตลอด เช่น คิดว่าการทำไร่ของชาวกะเหรี่ยง คือการทำ
“ไร่เลื่อนลอย” ที่ข้าวพื้นที่ไปเรื่อยๆ ทำให้ป่าไม้ถูกทำลาย ทั้งๆ ที่ชาวกะเหรี่ยงมีวิถีชีวิตในการอยู่ร่วมกันกับ
ธรรมชาติ

จากการได้ร่วมในกระบวนการเรียนรู้รูปแบบนี้ หลายคนบอกว่า การเรียนรู้แบบนี้ สนุก ท้าทาย ได้เรียนรู้
จากของจริง แต่ตัวเองก็มีจุดที่ควรปรับปรุงเช่นกัน ได้แก่

- การไม่คุ้นเคยกับรูปแบบการเรียนรู้ที่ไม่มีการบรรยายให้ฟัง
- ไม่สนใจกับการค้นหาคำตอบด้วยตัวเอง ด้วยการที่ต้องไปดึงคำตาม และพูดคุยกับผู้คนในชุมชน ทำ
ให้ได้ข้อมูลไม่มากนัก ส่วนใหญ่ที่ได้จึงเป็นสิ่งที่พบเห็นทั่วๆ ไป บางเรื่องราวดึงดูดความสนใจจากเราที่
สรุป ที่มีชาวบ้าน หรือผู้อาชญาในชุมชน มาเล่าให้ฟังซึ่งอีกรสหนึ่ง
- บางคนที่ไม่สามารถปรับตัวกับการใช้วิถีชีวิตกับครอบครัวที่ไปพักอาศัยและชุมชน ทั้งในเรื่องของ
ความสัมภានย ที่จะไปไหนมาไหนก็ต้องเดินเท้า บางครั้งระยะทางค่อนข้างไกล อาหารการกินที่
ไม่คุ้นเคย รวมทั้งการพูดจาสื่อสารกัน เนื่องจากคนในชุมชนพูดภาษาไทยได้ไม่ดีนัก ทำให้ไม่ค่อย
เข้าใจ

จากข้อจำกัดเหล่านี้ มีผลให้บางครั้งรู้สึกอึดอัด จนบางครั้งหนด “ไฟ” ที่จะอยู่กู้อย่างเห็นอีกต่อไป

2.3.2 ค่ายสั่งแวดล้อม ”เรียนรู้เรื่องเมืองแม่กลอง”

ศูนย์นักวิชาการท้องถิ่น

รูปแบบกิจกรรมที่ใช้ มีทั้งกิจกรรมสันทนาการ (ร้อง เล่น เต้นรำ), ระดมความคิดเห็น, พูดคุยแลกเปลี่ยน กับคนเด่าคนแก่ในชุมชน, เชิญวิทยากรมาบรรยายในเรื่องของท้องถิ่นเมืองแม่กลอง และการงานทางศิลปะ และ คนครี อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

การดำเนินการกิจกรรม โดยภาพรวมๆ เกือบทั้งหมดเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้ แต่พบว่าในด้านของ วัตถุประสงค์ ยังไม่บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร แต่ได้ทำให้คณะวิจัยได้เรียนรู้ถึงกระบวนการการทำงานในการจัดกิจกรรมค่ายสั่งแวดล้อม เช่น

- การดำเนินการประชุมที่ไม่เป็นระบบ ทำให้การพูดคุยแต่ละครั้งไม่มีความต่อเนื่อง ไม่มีการบันทึกข้อ สรุปของแต่ละเรื่องที่คุยกัน จึงต้องใช้เวลาในการเตรียมการค่อนข้างมาก มีการประชุมกัน 5 ครั้ง รวมเวลาประมาณ 28 ชั่วโมง กว่าจะได้เนื้อหา รูปแบบกิจกรรม และกระบวนการทั้งหมด

- แทนทุกคน ไม่เคยมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมมาก่อน ทำให้ไม่เห็นขั้นตอนการทำงาน จึงต้องใช้ เวลาค่อนข้างมาก ในพูดคุยทำความเข้าใจกัน เพื่อให้ “ผู้คิด” รูปแบบกิจกรรม กับ “คนอื่นๆ” เข้าใจตรงกันถึงวัตถุ- ประสงค์และวิธีการ

- ในการคิดสร้างสรรค์กิจกรรมนี้ ทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และรูปแบบ ยังคิดอยู่ในกรอบ “แบบเดิมๆ” ไม่ ได้นำเอาประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ได้มีโอกาสไปเรียนรู้มา กลับมาใช้ และกิจกรรมที่ถูกนำเสนอจะนำมาใช้ในค่าย ก็ จำาหนารึอลอกมา เลพาะรูปแบบ แต่ไม่เข้าใจถึงเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของรูปแบบกิจกรรมนั้นๆ

- บางคนรู้สึกผิดหวัง เมื่อไปเตรียมความคิดมาเสนอแล้ว แต่ที่ประชุมไม่เห็นด้วย แต่ในที่สุดก็สามารถจัด- การกับความรู้สึกเหล่านั้น ได้ เมื่อฟังเหตุผลจากคนอื่นๆ แล้วพบว่าแนวคิดหรือรูปแบบกิจกรรมที่เตรียมมานั้น ยัง มีจุดที่ต้องปรับปรุง

- แม้การจัดกิจกรรมแบบนี้จะ ไม่มีอะไรแตกต่างจากที่โรงเรียนจัดมากนัก แต่ประเด็นสำคัญอยู่ตรงที่กิจ- กรรมในโรงเรียนนั้น เรามักจะเป็นเพียง “ผู้เข้าร่วม” แต่กิจกรรมคราวนี้ เรา “มีส่วนร่วม” ทั้งหมด และมาจาก “ความต้องการที่จะทำ” ของเราเอง

- จบกิจกรรมนี้แล้ว รู้สึกภูมิใจและมั่นใจมากขึ้น ว่าเราเก่ง “ทำได้” แม้บางช่วงจะรู้สึก “เครียด” แต่ก็ “สนุก” เพราะได้ทำงานกับเพื่อนๆ

จัดขึ้นเมื่อวันที่ 29-31 มีนาคม 2548 ณ บ้านกลางสวน จ.สมุทรสงคราม ผู้เข้าร่วมเป็นนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ 30 คน

ค่ายฯ นี้เป็นกิจกรรมแรก ที่ทีม วิจัยได้รับขึ้นมาด้วยตัวเอง ตั้งแต่การคิด ออกแบบกิจกรรม การวางแผน การเตรียม การ และการดำเนินการ โดยตั้งเป้าหมาย เพื่อให้ได้รู้จักท้องถิ่น เรียนรู้ถึงวิถีชีวิต “คนแม่กลอง” และเสริมสร้างความ

2.3.3 โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิต-วัฒนธรรมชุมชนคนชายฝั่ง (ค่ายป่าชายเลน)

เป็นกิจกรรมที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องวิถีชีวิต-วัฒนธรรมของชุมชนประมงชายฝั่ง จ.สมุทรสงคราม พื้นที่อาจดูใกล้ตัวแต่เด็กแม่กลองเองกลับมีโอกาสสืบอยเหลือเกิน ที่จะได้เข้าไปสัมผัสถึงวิถีชีวิตของชาวประมงจริงๆ จัดเมื่อวันที่ 5-8 พฤษภาคม 2548 ณ ชุมชนคลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม มีผู้เข้าร่วม 15 คน

กระบวนการที่นำมาใช้ในกิจกรรมนี้ ยังเป็นไปคล้ายๆ กับค่ายป่าต้นน้ำคือ การให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มละ 2 คน แยกข้ายกันไปพักอาศัยอยู่กับครอบครัวชาวประมง แล้วเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรม จากคนในครอบครัว และผู้รู้ในชุมชน จากการได้ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันของครอบครัว และการแลกเปลี่ยน การสรุปบทเรียนร่วมกัน

แต่สิ่งที่เพิ่มเติมเข้ามาคือ การกำหนดเนื้อหาสาระ หรือโจทย์ที่ทุกคนต้องไปหาคำตอบ เช่น วิธีการทำกะปิ การเลี้ยงหอย การปลูกป่าชายเลน เป็นต้น

จากการไปพักอาศัย และร่วมกิจกรรมกับครอบครัวในชุมชนประมง ทำให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้ด้านการปรับตัว และได้ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการออกทะเล การงมหาอยในคลอง การทำกะปิ การปลูกป่าชายเลน ฯลฯ เป็นรูปแบบกิจกรรมที่ได้ทั้งการเรียนรู้ และสนุก

แต่ปัญหาที่พบในกิจกรรมนี้ คือ

- การเตรียมการ คณะทำงานไม่ได้ไปทำความเข้าใจกับครอบครัวที่ไปพักอาศัยด้วยตัวเอง แต่ใช้การประสานงานผ่านผู้นำชุมชน ทำให้บางครอบครัวไม่เข้าใจกระบวนการของกิจกรรมนี้ บางครอบครัวที่รับเยาวชนไปอยู่ด้วย ไม่ได้มีอาชีพทำประมง ทำให้ในช่วงเวลาที่ไปพักอาศัยอยู่ เมื่อไม่ได้ออกไปทะเล ก็เหมือนกับว่า “ไม่มีอะไรให้ทำ”

- ผู้เข้าร่วมบางส่วน ยังริเริ่มที่จะให้คณะทำงานจัดกิจกรรมให้ ไม่พยายามเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมในครอบครัว บางครั้งก็ริเริ่มที่จะให้มีผู้นำบรรยายให้ฟังถึงเรื่องราวต่างๆ ในชุมชน ไม่ได้พยายามหาข้อมูล หรือซักถามจากครอบครัวที่ไปพักอาศัยอยู่ หรือคนอื่นๆ ในชุมชน

จึงเห็นว่า หากจัดกิจกรรมในรูปแบบนี้ ควรต้องมีการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้เข้าร่วม ให้มากขึ้นกว่านี้ และผู้เข้าร่วมอาจจะต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้พื้นฐานอื่นๆ มาก่อน

2.3.4 โครงการปลูกข้าวกัน

ชาวนา

วันที่ 22-23 กรกฎาคม 2548
และวันที่ 12-14 สิงหาคม 2548 ณ
ชุมชนแพรคหนามแดง อ.อัมพวา จ.
สมุทร-สังเคราะห์ มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมนี้
10 คน

เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่เป็นการ
เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน เพียงแต่
เป็นชุมชนชาวนา รูปแบบและกระ-
วนการที่ใช้ก็ไม่แตกต่างจากค่ายป่า

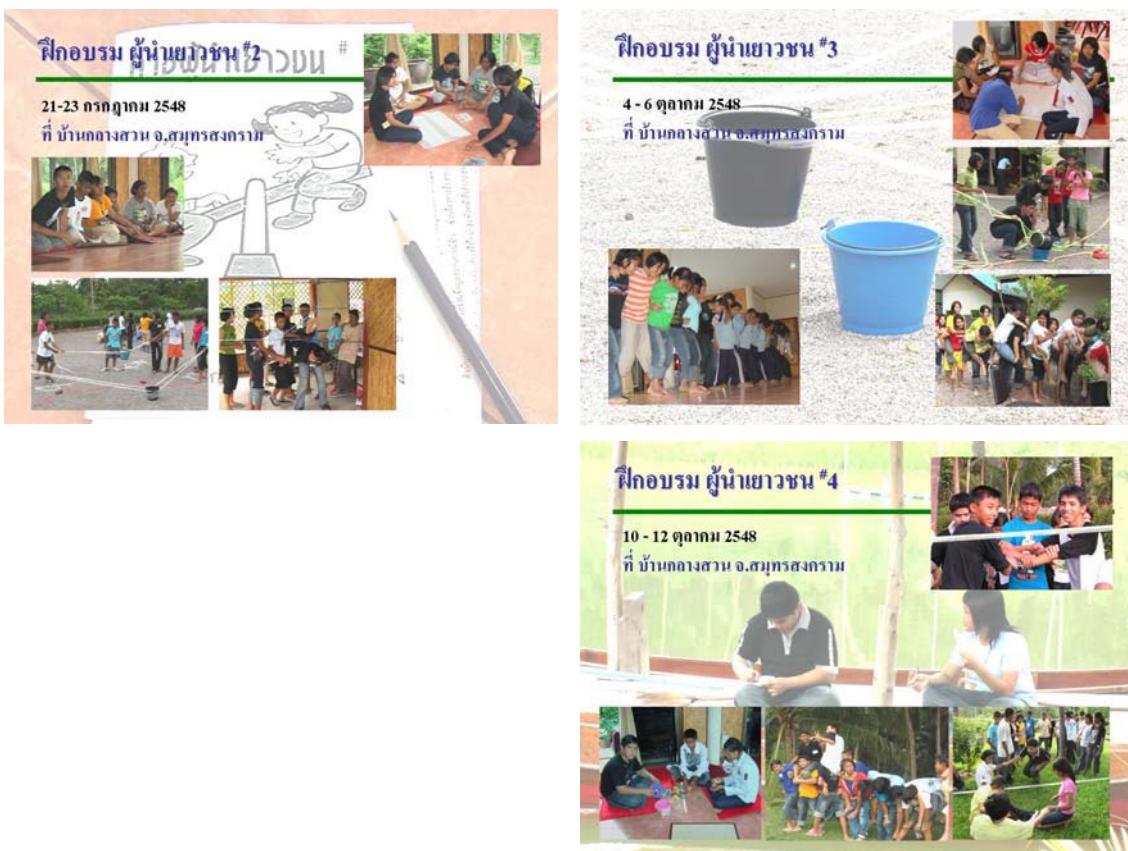
ต้นน้ำ และค่ายป่าชายเลน

โครงการนี้ ที่มีวิจัยต้องเริ่มต้นแต่การเตรียมการทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการประสานงานกับชุมชน การหา
บ้านที่จะรองรับเพื่อนๆ ที่ไปร่วม รวมทั้งกำหนดการว่าแต่ละวันจะทำอะไรบ้าง

ผู้เข้าร่วมในครั้งนี้ ทั้งหมดเคยผ่านกิจกรรมอื่นๆ มาแล้ว เช่น ค่ายป่าต้นน้ำ, ค่ายป่าชายเลน จึงไม่ค่อยมีปัญ-
หาการปรับตัวเข้าหากครอบครัวที่ไปพักอาศัย และชุมชน, การเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวนา โดยการพูดคุยกับชาวบ้าน

แต่มีข้อสังเกตว่า อาจจะเนื่องจากความสนใจหลักจะไปอยู่ที่กิจกรรมทำปุ๋ย การหัวน้ำข้าว และยังตั้งค่าย datum
ได้ไม่ดี ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน และวิถีชีวิตของครอบครัวชาวนา ไม่ลึกซึ้งมากนัก

2.3.5 ค่ายผู้นำเยาวชน ครั้งที่ 2 – 3 - 4

จัดขึ้นเมื่อวันที่ 21-23 กรกฎาคม 2548, วันที่ 4-6 ตุลาคม 2548 และวันที่ 10-12 ตุลาคม 2548 ที่บ้านกลางสวน อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม มีผู้เข้าร่วมครั้งละประมาณ 25 คน

ที่มาของกิจกรรมนี้ สืบเนื่องมาจากที่มีวิจัยส่วนหนึ่ง ได้มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรม “พลังกลุ่มฯ” ร่วมกับทีมวิจัยห้องถันอื่นๆ ของ จ.สมุทรสงคราม และเห็นว่ามีประโยชน์อย่างมากในการได้ศึกษาดูงาน และเข้าใจถึงหลักการการทำงานเป็นทีม จึงคิดว่าจะนำมาระบุกตัวเองและสามารถอื่นๆ ของกลุ่มเยาวชนฯ

ประกอบกับแนวคิดที่ต้องการจะเปิดรับสมาชิกของกลุ่มให้เพิ่มมากขึ้น กิจกรรมนี้น่าจะเป็นกิจกรรมแรกที่จะเป็นประตูให้เยาวชนทั่วไป ที่ไม่เคยร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนฯ มา ก่อน ได้เข้ามารายงานรู้เรื่องกัน แม้ว่าเมื่อฝ่ายกิจกรรม “ค่ายผู้นำเยาวชน” นี้แล้ว จะไม่ได้มีโอกาสสามารถร่วมกิจกรรมอื่นๆ กันอีก สิ่งที่ได้เรียนรู้ก็จะเป็นประโยชน์ติดตัวไป

จากการจัดกิจกรรมนี้ ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เห็นว่า เป็นกิจกรรมที่น่าจะเหมาะสมกับการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เพราะเป็นการเรียนรู้จากเกมส์ ที่เมื่อผ่านการปฏิบัติและพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันแล้ว พบร่วมกัน

- รู้จักตัวเองมากขึ้น เช่น รู้ว่าตัวเองมีศักยภาพ และมีข้อจำกัดอย่างไรบ้าง, เรียนรู้ที่จะต้องควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกของตัวเอง

- เข้าใจคนอื่นมากขึ้น เช่น เข้าใจว่าคนเรานั้นแตกต่างกัน ทั้งทางด้านร่างกาย ความคิด อารมณ์ความรู้สึก ฯลฯ ดังนั้นการทำงานร่วมกัน จึงต้องพยายามปรับตัวเข้าหากัน โดยอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับในความแตกต่างนั้น

- เป็นการเรียนรู้ ที่เกิดจากประสบการณ์ตรง (ในสถานการณ์สมุติ) ทำให้ได้รู้จักการคิด สร้างสรรค์ วิเคราะห์ เพื่อแก้ไขปัญหา พร้อมๆ ไปกับการควบคุมอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและเพื่อนร่วมทีม

- รู้สึกหลักการสำคัญของการทำงานแบบมีส่วนร่วม ที่ต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนในทีมได้แสดงออก ทั้งทางด้านความคิดเห็น และความสามารถ, ต้องรับฟังความเห็นของผู้อื่นอย่างจริงจัง

2.3.6 โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิถีชีวิต-วัฒธรรมชุมชนป่าดันน้ำ (ค่ายป่าดันน้ำ)

ที่มีวิจัยได้จัดกิจกรรมนี้ขึ้นมาอีกรอบหนึ่ง เมื่อวันที่ 20-23 มกราคม 2549 ที่หมู่บ้านเกาะสะเดียง ต.ไอลิว อ.สังขละ จ.กาญจนบุรี โดยได้มีการเตรียมการมากขึ้น มีการประชุมเพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้เตรียมความพร้อมในทุกด้าน ทั้งการเตรียมร่างกาย รูปแบบในการไปอยู่ และการเรียนรู้ ทำให้ผู้เข้าร่วมมีความพร้อม เตรียมกายเตรียมใจ ในการพบกับสถานการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในระหว่างที่เข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งจะมีเวทีสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ในแต่ละวัน ช่วยให้ทุกคนได้เรียนรู้และทบทวนข้อมูลด้วยกัน และได้แลกเปลี่ยนปัญหาที่พบเจอในแต่ละวัน

กิจกรรมในรูปแบบนี้ นอกเหนือจากเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติใกล้ตัวแล้ว ยังแหงด้วยเป้าหมายให้ผู้เข้าร่วมได้รู้จักตัวเอง รู้จักผู้อื่น เรียนรู้ การปรับตัว เคารพธรรมชาติ และเคารพชุมชน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ก็เน้นไปที่ "เรียนรู้ด้วยตัวเองเป็นหลัก"

2.4 ฝึกฝนตนเองจากเวทีประชุม และอื่นๆ

2.4.1 การประชุมทีมวิจัย

คณะวิจัยฯ ได้มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือกันสมำเสมอทุกๆ เดือน พบว่า ในช่วงแรกของการประชุมแต่ละครั้ง ใช้เวลาค่อนข้างมาก (ประมาณ 5 ชั่วโมง) เพราะขาดทักษะในการดำเนินการประชุม อีกทั้งไม่ได้มีการบันทึกการประชุม ทำให้ในการประชุมครั้งต่อมา ต้องเสียเวลาทบทวนผลการประชุมครั้งที่ผ่านๆ มา และคนที่ขาดการประชุม ก็ไม่สามารถอิดตามเรื่องราวครั้งก่อนๆ นี้ได้

รวมทั้งหลายคนไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น เพราะไม่มั่นใจ กลัวว่าความเห็นของตัวเองจะผิด หรือกลัวพูดแล้วคนอื่นจะไม่เข้าใจ ที่สำคัญคือ ส่วนใหญ่ไม่เคยได้คิดถึงประเด็นต่างๆ แบบนี้มาก่อนเลย

การประชุมบ่อยๆ เช่นนี้ และยังมีการจัดสัมมนาสรุปบทเรียนของงานวิจัยเป็นระยะๆ ทำให้ทุกคนในทีมมีความสัมพันธ์กัน เข้าใจถึงกระบวนการวิจัยมากขึ้น และได้ทำให้หลายคนพัฒนาตัวเอง ทั้งในด้านของการนำเสนอ การแสดงความคิดเห็น การรับฟัง และการเคารพต่อความคิดเห็นของผู้อื่น

หากมองภาพการทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักแม่กลองนับแต่เริ่มการทำกิจกรรมกลุ่มตั้งแต่ปี 2544 จนถึงปัจจุบัน ถึงที่เป็นหัวใจของการทำกิจกรรมต่างๆ คือการ ประชุมวางแผนการดำเนินงานในแต่ละครั้ง โดยรูปแบบการประชุมจะมีความแตกต่างหลากหลายไปตาม “สถานการณ์กลุ่ม” จะเห็นได้จาก “บันทึกการประชุม” ที่จะมีรายละเอียด เนื้อหาและวิธีการนำเสนอรายงานที่แตกต่างกันไป (ถ้าคนทำบันทึกไม่ซ้ำกัน) ทั้งนี้จะทำให้เห็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนในการทำบันทึกการประชุมเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถพัฒนาพากษาได้ จากการฝึกสรุปเนื้อหาและจับประเด็นสาระสำคัญในการประชุมแต่ละครั้ง

ดังนั้น กระบวนการประชุม ต้องสร้างปัจจัยที่เอื้อต่อการกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนได้ฝึกทดลองจดบันทึกการประชุม เพื่อทบทวนความเข้าใจเพื่อนำไปสู่การลำดับความคิดที่สามารถสื่อสารต่อผู้คนในสังคมผ่านทั้งการพูดและการเขียน ได้ ทั้งนี้ในการจัดการประชุมในแต่ละครั้งต้องมีการสรุปผลบทเรียน เพื่อให้ได้รูปแบบกระบวนการจัดการประชุมที่เหมาะสม และเอื้อต่อการให้เยาวชนได้นำเสนอสิ่งที่ตนคิด เนื่องจากการประชุมที่ผ่านมาจะพบว่า เด็กและเยาวชนไม่กล้าที่จะคิด เนื่องจากกลัวคำว่า “ผิด” หรือคำว่า “ไม่ควร” ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่น้อยๆ เยาวชนได้มาจากชีวิตในชั้นเรียน

2.4.2 การเข้าร่วมประชุม และฝึกอบรมกับเครือข่ายนักวิจัย จ.สมุทรสงคราม

ตัวแทนของคณะวิจัย ได้ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้าร่วมประชุมเครือข่ายนักวิจัยท่องถิ่นอื่นๆ ของศูนย์ประสานงานฯ จ.สมุทรสงคราม เป็นประจำทุกเดือน และยังมีโอกาสได้เข้าร่วมการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของทีมวิจัย 3 ครั้ง คือ วันที่ 1-3 ธันวาคม 2547(การจัดทำโครงการฯ) วันที่ 14-16 กุมภาพันธ์ 2548 (งานและพัลเจอกลุ่มฯ) และวันที่ 16-18 ตุลาคม 2548 (การพัฒนาภาวะผู้นำ)

กิจกรรมประชุมเครือข่ายนักวิจัยฯ

การที่ได้มีโอกาสเข้าไปร่วมการประชุมของเครือข่ายนักวิจัย จ.สุนทรสงค์ราน ซึ่งมีการประชุมกันทุกเดือน ทำให้ทีมวิจัยเยาวชนฯ ได้รับรู้ถึงความเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในท้องถิ่นอยู่เสมอ แม้จะไม่สามารถร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้มากนัก เนื่องจากขาดความมั่นใจ คิดว่าตัวเองเป็นเด็ก รู้น้อย ไม่มีประสบการณ์ บางเรื่องก็ไม่เข้าใจ เป็นเรื่องที่ไม่เคยมีข้อมูลพื้นฐาน ไม่เคยรับรู้มา ก่อน

แต่โอกาสเหล่านี้เป็นการเสริมประสบการณ์ในการพัฒนาทักษะด้านการคิด วิเคราะห์ การนำเสนอ และเป็นการเรียนรู้ร่วมกับผู้ใหญ่ ที่พร้อมจะให้กำลังใจ และคำแนะนำ

กิจกรรมการฝึกอบรม “งาน พลังกลุ่ม และความสุข”

จากการบันการทำงานวิจัย ทีมได้มีการปรับกระบวนการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยจัดกิจกรรมฝึกอบรมในรูปแบบของการทำกิจกรรม แล้วตอบบทเรียนผ่านประสบการณ์ต่างๆ ทำให้เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมได้เห็นกระบวนการเรียนรู้ชัดเจนขึ้น เนื่องจากตัวกระบวนการได้มีการเชื่อมโยงประสบการณ์ และความรู้สึกที่ได้รับจากสถานการณ์สมมติกับเรื่องราวด้านการณ์จริง ที่ต้องพบเจออยู่ทุกวัน ทำให้พากษาเปิดใจยอมรับผู้อื่นได้มากขึ้น สังเกตได้จากเยาวชนที่เข้าร่วมอบรมพัฒนาการทำงานในหลัก สูตร “พลังกลุ่มและความสุข” มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจนมากขึ้น ตัวอย่างเช่น

นางสาววชรี อรุณราช (น้องเอ็ม) เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง และเป็นทีมนักวิจัยตั้งแต่เรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดเทพประสิทธิ์ ต.ท่าคา อ.อัมพวา จ.สุนทรสงค์ราน จนปัจจุบันเป็นนิสิตปี 1 มหา-วิทยาลัยเกษตรศาสตร์กำแพง จ.นครปฐม เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในรูปแบบกิจกรรมต่างๆ ลิ่งที่ทำให้น้องเอ็มได้เรียนรู้มากที่สุดคือ “การเข้าใจคนอื่น” ซึ่งจะทำให้คนอื่นเข้าใจเราช่วยกัน และยังเข้าใจถึงความสามารถ ความคิด และข้อจำกัดของคนอื่น ก่อนการวางแผนงานเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน

นอกจากนี้ ยังได้ฝึกให้รู้จัก “การจัดลำดับความคิด” ให้เป็นระบบ

นางสาวจารุวี พิ่งมาลา (น้องออย) จากปีตี่ไม่กล้าแม่แต่จะพูดหน้าชั้นเรียน nokseiyajakarachoban-thikdam sling ti reiyn det kriyakon tlobodma di fikar pein phuud, phuung และจดบันทึกที่ต้องจับประเด็นเนื้อหามากกว่าการเขียนบันทึกเพื่อให้เต็มหน้ากระดาษรายงาน แต่ขาดข้อมูล และเห็นศักยภาพของตนเองว่า ตนเองก็เป็นนักพูดที่ดีได้ และสามารถที่จะทำในบทบาทอื่นๆ ได้ ถ้าได้ทดลองทำ ทำให้ปัจจุบันน้องออยเป็นคนที่กล้าพูด และเสนอความคิดเห็นมากขึ้น

อาจารย์วรรณา ทพทกิจ อาจารย์ที่ปรึกษา โรงเรียนทা�ียหาด อำเภอเมือง จังหวัดสุนทรสงค์ราน บอกว่าวันนี้ที่โรงเรียนเกิดนักกิจกรรมเพื่อสังคม และนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นฯ จากการอบรมภาวะผู้นำ ในหลักสูตรพลังและความสุข และการทำงานเป็นทีม นักเรียนที่มานี้เข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เช่น การพูดที่ฟังแล้วรู้สึกได้ถึงความแตกต่างกับเด็กที่ไม่ได้ทำกิจกรรม เพราะมีเรื่องของ เหตุผลในการนำเสนอความคิดของตน เช่น พร้อมกับเห็นถึงความตั้งใจในการทำงาน และกระบวนการการทำงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

นางสาวชนพาร ตั้งประเสริฐ (น้องอ้อม) หนึ่งในสมาชิกกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง ที่เข้ามาร่วมกิจกรรมจากการประชาสัมพันธ์ของกลุ่มฯ ผ่านทางโรงเรียน โดยเห็นจากโปสเตอร์ ที่ทีมวิจัยฯ ได้ทดลองใช้ในการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เยาวชนในจังหวัดสุนทรสงค์ราน สมัครเข้าร่วมกิจกรรม ได้บอกเล่าประสบการณ์เมื่อไหร่ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการทำกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง ว่า ตัวเองมีความสนใจที่จะเรียนรู้การสร้างความสัมพันธ์ กับเพื่อนๆ จากต่างโรงเรียน ประสบการณ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมตรงนี้ ทำให้เรื่อมั่นใจที่กล้าไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับเพื่อนค่างสถาบัน เมื่อเรอต้องออกไปเรียนต่อในระดับปริญญาตรี ก่อนหน้านี้เรอเป็นเด็กที่สนใจเรื่องการเรียน

และเล่นกีฬาเปตอง และสนุกกับการคิดโครงการงานวิทยาศาสตร์ จนได้รับรางวัลเป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมชั้นเรียน และเป็นที่ประทับใจของครูอาจารย์ในโรงเรียนดาวรุณภูแล ทำให้เชอคิดว่า “การก้าวเท้าที่จะออกไปเรียนรู้จะทำให้เชอหื้นนะ ไร่ที่มากขึ้น เพราะระหว่างทางที่เชอเดินมีร่องรอยต่างๆ มากมายที่เชอสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อ่ายแห้จริง การเรียนรู้อยู่ เมื่อไหร่ในโรงเรียน อญู่ในห้องเรียน หรืออยู่ในวิธีการเรียนรู้แบบเดิมๆ จะทำให้ขาดโอกาสที่จะพนักสิ่งแผลกใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

จากตัวอย่างความรู้สึกของเด็กเยาวชน และข้อคิดเห็นของครูที่ปรึกษา ทำให้ได้ข้อค้นพบว่า การทำกิจกรรมกับเด็กและเยาวชน สามารถนำไปสู่การเรียนรู้ด้านต่างๆ ได้ โดยที่กิจกรรมเหล่านี้ต้องมีทั้งความสนุก ท้าทายและน่าสนใจ ซึ่งเป็นธรรมชาติที่มีอยู่ในช่วงวัยของพากษา เพียงแต่ผู้ทำหน้าที่สร้างการเรียนรู้ต้องดึงให้เห็นสาระจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการกิจกรรมนั้น เพื่อการเรียนรู้มีอยู่ตลอดเวลา

2.4.3 แลกเปลี่ยนกับเครือข่ายอื่นๆ

คณะวิจัยยังได้เข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายอื่นๆ เช่น เวที “ตัวตนคนเมือง” เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2548 ซึ่งเป็นกิจกรรมของโครงการชีวิตสาขาวรรณฯ, มหกรรม “ห้องเรียนชุมชน” เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2548 ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และการไปศึกษาดูงานพิพิธภัณฑ์เด็ก วันที่ 7 ตุลาคม 2548

เป็นการไปเรียนรู้การจัดกิจกรรมการเผยแพร่ ซึ่งมีรูปแบบที่

น่าสนใจและอาจนำมาปรับใช้งานของกลุ่มเยาวชนฯ ต่อไป

นอกจากนี้ยังได้เข้าร่วมรายการเสวนา “เรทีเยาวชน” ของป้ายเสวนากาраж เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2548 ซึ่งเป็นครั้งแรกของพีมวิจัยที่ได้มีโอกาสสร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนอื่นๆ ทำให้ได้รับรู้ถึงสถานการณ์ของเด็กและเยาวชนโดยรวม และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์การทำกิจกรรม

จากการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ ได้ทำให้ทีมวิจัยมั่นใจในตัวเองมากขึ้น เมื่อพบว่าตัวเองก็สามารถร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นได้

กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มยุวชนสร้างสรรค์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง ได้เดินทางแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มยุวชนสร้างสรรค์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในเรื่อง ประสบการณ์การทำกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชน

จากการพูดคุยกับแลกเปลี่ยนกันครั้งนี้ ทำให้ได้กลับมาคิดบททวนถึงกิจกรรมที่ผ่านๆ มา ว่าทุกกิจกรรมนั้นต้องมาจากสิ่งที่เด็กคิดที่จะทำ มากกว่าผู้ใหญ่หรือพี่เลี้ยงต้องการให้ทำ ประสบการณ์ของกลุ่มเยาวชนฯ คือ เมื่อคิดกิจกรรมแต่ละครั้ง ก็มักจะคิดแต่เรื่องใหญ่ๆ และคิดว่ากลุ่มต้องทำแต่เรื่องที่มีประโยชน์ต่อสังคม เช่น เรื่องสิ่ง

แนวลักษณะเป็นต้น ภาพเหล่านี้อาจจะติดมาจากการเริ่มต้นของกลุ่มเยาวชนฯที่มองว่า ถ้าพูดถึง “เยาวชนรักแม่กลอง” ก็ต้องอนุรักษ์ธรรมชาติ” เป็นต้น อีกทั้งการเร่งรีบที่ต้องการคำตอบ ทำให้เด็กแต่ละคนคิดไม่รอบคอบ

นอกจากนั้น ยังขาดการกระตุ้นหนุนเสริมของพี่เลี้ยง ที่ทำให้กิจกรรมของกลุ่มขาดความต่อเนื่องทางความคิด จึงควรมีการสร้างกระบวนการติดตามหนุนเสริมการทำกิจกรรมของกลุ่มเด็กและเยาวชน ที่สร้างสรรค์ และสอดคล้องกับธรรมชาติของพวกรา

บทเรียนที่ได้จากการไปแลกเปลี่ยนในครั้งนี้ ที่มีวิจัยมีข้อสังเกตว่า กลุ่มเยาวชนรักแม่กลองอาจจะต้องมีการขยายเครือข่ายกลุ่มเด็ก ออกเป็นแต่ละกลุ่มอาเภอ และเคลื่อนงานให้มีความหลากหลาย ตามความสนใจของกลุ่มเด็กนั้นๆ และมีเวทีให้กลุ่มต่างๆ มาแลกเปลี่ยนกันในแต่ละเดือน โดยมีผู้ประสานงานกลางอยู่สื่อสารระหว่างกลุ่มเด็กต่างๆ ใน 3 อาเภอ ทำหน้าที่กระตุ้น ติดตาม หนุนเสริมกลุ่มเยาวชนนั้นๆ จะทำให้เกิดกลุ่มเยาวชน เชื่อมร้อยเป็นเครือข่ายกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง โดยสร้างศูนย์กลางเพื่อการให้มีการแลกเปลี่ยน และเสริมร่องกระบวนการเรียนรู้ไปพร้อมกับพัฒนาตัวเยาวชนผ่านทางกิจกรรมที่พวกราทำ

การแลกเปลี่ยนกลุ่มนักวิจัยน้อยแห่งกลุ่มน้ำแม่กลอง

กิจกรรมนี้จัดขึ้นในงาน “5 ปี งานวิจัยเพื่อห้องถังหัวดสมุทรสงคราม” เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2550

งานวิจัยเพื่อห้องถัง เป็นกระบวนการที่คุณในชุมชนได้มาร่วมคิดบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปคำตอบ และอุดหนุนเรียนเพื่อปรับปรุงงานต่อไป นั่นหมายความว่า งานวิจัยเพื่อห้องถังเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ ได้ผลงาน และเก่งขึ้นในการแก้ปัญหาของตนเอง ตลอดจนยกระดับการแก้ปัญหาให้มีความน่าเชื่อถือสูง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่นๆ ในห้องถัง งานวิจัยเพื่อห้องถังได้ช่วยแปลงร่างให้ชาวบ้านธรรมชาติ ซึ่งคุ้นเคยแต่รู้สึกว่าการทำนาคินเดี้ยงปากเลี้ยงห้องไปวันๆ กลายเป็นนักวิจัย ที่ค้นหาคำตอบโดยกระบวนการคิดและปฏิบัติเฉพาะตน เดียวกับนักวิชาการ และไม่แค่เฉพาะชาวบ้านที่เป็นผู้ใหญ่ เด็กและเยาวชนก็เป็นนักวิจัยน้อยแห่งกลุ่มน้ำแม่กลองได้เช่นเดียวกัน

การก่อเกิดนักวิจัยน้อยแห่งกลุ่มน้ำแม่กลอง

ปี พ.ศ.2546 โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าแสม โดยโรงเรียนและชุมชนวัดครีสุวรรณาจาราม ซึ่งกินพื้นที่ 3 ตำบล คือ ตำบลบางขันแท๊ก ตำบลแหลมใหญ่ ตำบลคลองโคน จ.สมุทรสงคราม ค้นหาคำตอบเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าแสมของโรงเรียนและชุมชนวัดครีสุวรรณา จะทำได้อย่างไร ในรูปแบบใด

ปี พ.ศ.2547 โครงการการศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาและฟื้นฟูกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม เยาวชนของทั้ง 3 อาเภอในจังหวัดสมุทรสงครามซึ่งเริ่มก่อตัวจากการเป็นกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง ได้เข้ามายังค้นหาคำตอบกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาและฟื้นฟูกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง จ.สมุทรสงคราม การเป็นอย่างไร

ปี พ.ศ.2549 โครงการศึกษารูปแบบการเรียนการสอนคณิตไทยที่ทำให้เด็กเก่งและมีความสุข โรงเรียนวัดไผ่ล้อม ต.บางป่า อ.เมือง จ.ราชบุรี คณะครุและเด็กนักเรียนโรงเรียนวัดไผ่ล้อม ค้นหาคำตอบรูปแบบกระบวนการเรียนการสอนคณิตไทยอย่างมีส่วนร่วมควรเป็นอย่างไร

ปี พ.ศ.2550 โครงการเรียนรู้ชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของเยาวชนบ้านหนองโพ ต.บ้านสิงห์ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี เด็กและเยาวชนหมู่บ้านหนองโพ กันหาคำตอบเรื่องจะสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของเยาวชนและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนเป็นอย่างไร

ผลจากการเรียนรู้ส่วนที่เป็นสาระความรู้ ความเข้าใจที่นักวิจัยน้อยได้รับ คือ ประวัติความเป็นมาของชุมชน วงจรชีวิตของปู ประวัติความเป็นมาของคนตระหง่านในชุมชน ประสบการณ์ใหม่ ๆ จากแต่ละชุมชน และจากกระบวนการเรียนรู้ทำให้ได้ประโยชน์อื่น หลายคนมีทักษะในการเรียนรู้ดีขึ้น เช่น

- รู้จักคิดมากขึ้น ทำให้รู้ทันคนอื่น
- เห็นคุณค่าของการจดบันทึก นำเอาไปปรับใช้กับชีวิตประจำวัน
- มีทักษะการฟังที่ดีขึ้น และรับฟังคนอื่นมากขึ้น
- มีทักษะในการตั้งคำถาม
- มีการสังเกตที่ดีขึ้น
- มีความมั่นใจในการพูด หลายคนมีการพูดการนำเสนอที่ดีขึ้น

และสิ่งที่สำคัญ คือ กระบวนการเรียนรู้แบบนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายใน ได้แก่

- เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรุ่นพ่อรุ่นน้องในโรงเรียน สนับสนุนกัน เกิดการทำงานเป็นทีม แต่ละคนมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น
- จากที่เคยมีนิสัยใจร้อน หงุดหงิดง่าย กลับใจเย็นลง
- จากที่เป็นเด็กช่างพูดช่างคุย กลับมีสติ คิดก่อนพูดมากขึ้น

นอกจากการเปลี่ยนพฤติกรรมแล้วยังมีเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและจิตสำนึกอีกด้วย เช่น จากที่เคยจับปูแสตนในช่วงฤดูหนาว ใจร้าย เมื่อได้เรียนรู้เรื่องปูแสตนแล้ว ที่เกิดจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์ปูแสตน ได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจับปู รวมทั้งบอกต่อชาวบ้านให้ช่วยกันอนุรักษ์ตามด้วย มีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลอง

ผลที่เกิดขึ้นนอกจากเห็นจากการเปลี่ยนแปลงเฉพาะตัวของนักวิจัยแล้ว ยังส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงหรือส่งผลต่อบุคคลอื่นด้วย เช่น คุณครู ได้มีโอกาสเรียนรู้ลักษณะนิสัยของเด็กนักเรียน และเรียนรู้ที่จะปรับตัวเองให้สามารถสร้างการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน หรือ การทำงานวิจัยเพื่อห้องเรียนของบ้านหนองโพ ได้สร้างโอกาสให้ผู้ใหญ่ในชุมชนได้ย้อนอดีตกลับมาบอกเล่าถ่ายทอดให้ลูกหลานได้ฟัง และการเปลี่ยนแปลงของลูกหลานได้สร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชน ที่ได้เป็นผู้สร้างโอกาสในการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้

ปัจจัยหรือเงื่อนไขของการเรียนรู้ ที่ทำให้นักวิจัยน้อยทั้ง 4 พื้นที่ เกิดการเรียนรู้และได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งจากภายนอกและภายใน ก็คือปัจจัยของลักษณะกระบวนการเรียนรู้ และปัจจัยอื่นหนุนเสริม

ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้

1. เป็นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง เช่น การไปศึกษาชีวิตของปูแสตนเป็นฯ ท่องผู้อพยพ การทำอาหาร ได้สัมภាយน้ำพูดคุยกับคนที่อยู่ในประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน การได้ออกแรงทำสิ่งที่เป็นการช่วยเหลือสังคมจริง ๆ ของเยาวชนแม่กลอง

2. เป็นการเรียนรู้ที่มีการเชื่อมโยง จากกิจกรรมหนึ่งไปอีกกิจกรรมหนึ่ง ที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น จากการศึกษาเรื่องราวในคนตระหง่านท้อง สัมพันธ์เชื่อมโยงไปถึงวงคนตระหง่านในอดีต ต่อไปยังการเรียนรู้เรื่องของชุมชน ความเป็นอยู่พื้นเพดรองคนในชุมชน

3. เป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสนับสนุน เมื่อได้ฝึกฝนอยู่เป็นประจำ จึงเกิดความคุ้นเคย และชำนาญ เกิดความชื่อมั่นในตัวเอง เช่น การฝึกพูด หรือการนำเสนอในวงพูดคุย

4. เป็นการเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยน ที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจ หรือการเห็นแบบอย่างที่ดี ทำให้เกิดการพัฒนาปรับปรุง

ปัจจัยหนุนเสริมอื่น ๆ

1. มีคณะครุ หรือชุมชนที่เอื้อในการสร้างโอกาสการเรียนรู้ หรือเป็นผู้อำนวยวัยให้เกิดการอย่างเรียนรู้โดยธรรมชาติ เช่น คณะครุโรงเรียนวัดศรีสุวรรณคง Karma คณะครุโรงเรียนวัดไฝล้อม ผู้ใหญ่ในชุมชนบ้านดอนโพ

2. การกล้าเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการเรียนการสอน หรือการให้โอกาสของตัวเองของคุณครู ที่จะลองเรียนรู้รูปแบบการเรียนการสอนแบบใหม่

3. การสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียน

4. การสนับสนุนจากผู้ปกครองของนักวิจัยน้อย

5. ความร่วมมือระหว่างชุมชนกับโรงเรียน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มุ่งเน้นเรื่องเด็กและเยาวชนกับการศึกษาทั้ง 4 พื้นที่นี้ ได้ชี้ประจักษ์ให้เห็นว่า กระบวนการเรียนรู้แบบนี้ สามารถสร้างความสอดคล้องระหว่างการศึกษาในระบบกับเรื่องราวของชุมชนได้ เช่น การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนวัดศรีสุวรรณคง Karma เกิดการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู ครูกับผู้ปกครอง รุ่นพี่กับรุ่นน้อง นักเรียนกับชุมชน ครูกับชุมชน สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมทั้งในส่วนของเด็กและเยาวชน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคุณครู

จากประสบการณ์ของงานในพื้นที่ทั้ง 4 นี้ ได้ตอบคำถามของการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2542 ที่มีจุดมุ่งหมาย คือ การขัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สดใปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข โดยยึดหลัก 3 ข้อ คือ

หนึ่ง จะต้องเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน

สอง จะต้องให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

และ สาม คือ การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นเด็ก เยาวชนและการศึกษา เป็นอีกหนึ่งกระบวนการที่ถูกออกแบบมาเพื่อรับใช้สังคมสู่ความเข้มแข็ง ซึ่งมีความสอดคล้องและสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาของไทย

ประการแรก เพราะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ชักชวนให้ชุมชนได้หันกลับมาใช้หัวใจนักประณญาติ คือ สุ-จิ-บุ-ลิ มาสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน ศึกษาค้นหาคำตอบในสิ่งที่ใกล้ตัว แล้วถ่ายเป็นวิดีโอถูกติดอยู่กับชุมชน การมีหัวใจนักประณญาติตัวอยู่ตลอดเวลา จะทำให้ทุกเรื่องที่ผ่านเข้ามาในชีวิตประจำวัน สามารถแปลงเป็นเรื่องการเรียนรู้ได้

ประการที่สอง ที่ผ่านมา กระบวนการศึกษามิ่งสามารถสร้างให้ผู้เรียนเข้าถึงความหมายที่แท้จริงของคำว่า “การมีส่วนร่วม” ได้ ชุมชนยังติดอยู่แค่การให้ความร่วมมือ เหตุที่ได้แค่ความร่วมมือ เพราะชุมชนถูกทำให้เชื่อว่าผู้ที่มีการศึกษา(ในระบบ)เท่านั้น ที่มีสิทธิ์แสดงความคิดเห็น หรือเป็นผู้กำหนดคำตอบให้แก่สังคม การร่วมคิดของคนทุกระดับชั้นในชุมชนจึงเป็นเรื่องยาก งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาพยายามกำแพงความแตกต่างทางคุณวุฒิการศึกษานั้น โดยมีสมมติฐานว่าชาวบ้านทุกคนมีความรู้อยู่ภายใน และมีศักยภาพในการเรียนรู้ การรือฟื้นความ

สัมพันธ์ของชุมชน จะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมให้กลับคืนมา และสร้างให้ทุกคนมีความเสมอภาคในการคิด

และประการสุดท้าย งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่ได้หยุดอยู่แค่ในสถานศึกษา ไม่ได้หยุดอยู่แค่ในตำรา แต่ความรู้มีแทรกซึมอยู่ในทุกที่ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสร้างความรู้สึกในการอยากรู้เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพราะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ฝังกระบวนการค้นหาคำตอบในสิ่งที่สงสัย อย่างเป็นขั้นตอน เป็นการเรียนรู้เพื่อที่จะเก็บปัญหาอย่างเป็นระบบ

จึงนับได้ว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษาไทย ถึงแม้ว่า เมื่อวิจัยสำเร็จแล้ว จะไม่มีมาตรฐานทางการศึกษาอะไรมอบให้ แต่ผู้เรียนรู้ไปในกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จะสัมผัสได้เองถึงสิ่งที่ได้รับ สุดท้ายแล้วงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้สร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญของงานของบุคคลและสังคม จากตัวอย่างรูปธรรมของนักวิจัยน้อยทั้ง 4 พื้นที่นี้ โจทย์วิจัยต่อไปสำหรับคนอุ่นน้ำแม่กลอง ก็คือ จะ สร้างนักวิจัยน้อยให้ออกดูกอกอوكผลแห่งเดือนอุ่นน้ำแม่กลอง ได้อย่างไร?

หลังจากมีการແผลกเปลี่ยนประจำเดือนนักวิจัยน้อยทั้ง 4 พื้นที่แล้วนั้น ยังมีแสดงของเด็กและเยาวชนที่เข้ามาร่วมทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในชุดการแสดงต่างๆ ทั้งนี้ก่อให้เยาวชนรักแม่กลองได้มีการแสดงละครรรณรงค์เรื่องการงดใช้ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากโฟมอีกด้วย เป็นการทดลองใช้กิจกรรมละครในการฝึกความกล้าแสดงออกของน้องๆ เยาวชนแต่ละคน ทำให้เห็นว่าเยาวชนที่มาเข้าร่วมแสดงในครั้งนี้ มีการพัฒนาทางด้านการกล้าแสดงออกและความคิดสร้างสรรค์ต่อการออกแบบชุดเสื้อผ้าที่พวกเขารัก หลังจากที่ได้แสดงในงานเทศบาลกินปลาทูแล้ว ซึ่งได้ไปแสดงให้กับน้องๆ นักเรียนในชุมชนบ้านคลองสองร่องอีกด้วย เพื่อรับรองค์รื่องการลดปริมาณขยะในชุมชน

2.4.4 รายการวิทยุ “มองแม่กลอง”

ตัวแทนจากกลุ่มเยาวชนฯ เริ่มไปร่วมจัดทำรายการครั้งแรก เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2547 และดำเนินการต่อเนื่องมาทุกเดือน (เดือนละ 1 ครั้ง)

แม้ว่าการไปจัดรายการวิทยุ จะเป็นกิจกรรมที่ทุกคนไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน แต่ก็มีบางคนในกลุ่มเยาวชนฯ ที่เคยได้รับการฝึกอบรมมาบ้างแล้ว และคิดว่าเป็นโอกาสที่จะได้ใช้วิทยุเป็นการประชาสัมพันธ์กลุ่มเยาวชนให้เป็นที่รู้จัก และเป็นการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่ง และเป็นประสบการณ์หนึ่งของชีวิต

สิ่งที่ได้จากการไปจัดรายการวิทยุ คือ ทำให้ได้ฝึกทักษะการพูด ฝึกการเขียน เพราะต้องมีการเตรียมบท เตรียมการนำเสนอเนื้อหาสาระ ให้กระชับ เหมาะสมกับเวลาที่จำกัด

แต่เนื่องจากรายการ “มองแม่กลอง” เป็นรายการสด ออกอากาศในเวลา 21.00-22.00 น. ทำให้คนที่สนใจ กิจกรรมนี้ ไม่สะดวกที่ดำเนินกิจกรรมนี้ต่อไป หลังจากที่จัดรายการไปได้ 4-5 ครั้ง

2.4.5 จุลสาร

กิจกรรมนี้ได้ทดลองทำขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลางในการประสานงาน และเผยแพร่ความเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชนฯ โดยจัดทำเป็นจุลสารรายเดือน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2548 เป็นต้นมา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะการเขียน ซึ่งจากการดำเนินการพบว่า

- บางคนสามารถใช้วิธีนี้ในการสื่อสารความคิดเห็น ได้ดีกว่าการพูดคุย หรือเข้าร่วมในการประชุม
- หลายคนอยากรู้ส่วนร่วม แต่ขาดทักษะในการเขียน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจาก การที่ไม่ค่อยได้ฝึกฝนในด้าน

การเขียน รวมทั้งพื้นฐานที่ “ไม่รักการอ่าน”

2.4.6 กิจกรรมสาระณะ

วันที่ 9-18 ธันวาคม 2548 จัดกิจกรรม “ละครหุ่นเมือง” ใน “งานปลาทู”

วันที่ 27-29 มกราคม 2549 จัดกิจกรรม “ค่ายสิ่งแวดล้อม” ให้กับกลุ่มเยาวชนตำบลเพรษหนามแดง

กิจกรรมโครงการค่ายอาสาพัฒนา “คลองสองร่อง”

กิจกรรมนี้เกิดขึ้นจากความ

ฝันของสมาชิกกลุ่มเยาวชนรักแม่น้ำ กล่อง หลังจากที่ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้มาแล้วระดับหนึ่ง ทำให้พวกเค้ากล้าที่จะทดลองทำกิจกรรมจากสิ่งที่พวกเค้าฝันที่จะทำร่วมกัน

กิจกรรมค่ายโรงเรียนบ้านคลองสองร่อง เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้เห็นการร่วมแรงร่วมใจของกลุ่มเด็กที่มีความหลากหลาย ต่างโรงเรียน อาทิเช่น เยาวชนจากสามอาชีวศึกษา สาขาช่างไฟฟ้า ช่างก่อสร้าง

และสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ จากวิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม และเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ม.3 – ม.6 โรงเรียนท้ายหาด โรงเรียนดาวราชนฤทธิ์ โรงเรียนเทพสุวรรณราชวิทยา และเยาวชนในเครือข่าย “สถาเด็จและเยาวชนจังหวัดสมุทรสงคราม” ภายใต้การดูแลของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงคราม มาร่วมตัวทำค่ายอาสาสร้างและซ่อมโรงเรียนบ้านคลองสองร่อง ต.แหลมใหญ่ อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

โดยการนำเอาความสามารถ ความชอบส่วนตัว ความฝันที่อยากให้สังคมคงดงาม และทักษะวิชาความรู้ที่ได้เรียนมา ได้ถูกนำเสนอผ่านทางกิจกรรมครั้งนี้ ทำให้งานนี้มีการประสานงานร่วมมือระดับหน่วยงานและระหว่างโรงเรียน

ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดหาสถานที่และการบริหารจัดการสร้างซ่อมแซมอาคารเรียนและสร้างห้องน้ำ ที่สภาพเดิมมีเวลานานั้น น้ำทะเลหనุน จนไม่สะอาดด้วยอย่างยิ่งทั้งการเดินทาง และการใช้ห้องน้ำ ทำให้จำนวนเด็กนักเรียนเริ่มลดน้อยลงอย่างเรื่อยๆ จนครั้งหนึ่งจะถูกสั่งปิด เพราะเด็กนักเรียนน้อยกว่าก่อนหน้า แต่ด้วยระบบทางที่ห่างไกลจากโรงเรียนภายในจังหวัดและการเดินทางที่ไม่สะดวก ทำให้ชุมชนได้ร่วมกันต่อรองให้โรงเรียนดำเนินการสอนต่อไป ปัจจุบันโรงเรียนบ้านคลองสองร่อง มีจำนวนเด็กนักเรียน 30 -40 คน ตั้งแต่อนุบาล 4 ขวบ ถึง ป.6 มีจำนวนครู 3 ท่าน

กิจกรรมนี้ทำให้ผู้เข้าร่วมได้มีโอกาสเข้าไปเรียนรู้ พร้อมกับการพัฒนาโรงเรียนตามศักยภาพของตนเอง โดยเริ่มต้นจากการศึกษาสภาพชุมชน ไปพร้อมกับการสร้างกระบวนการให้น้องๆที่เรียนในโรงเรียน ได้เห็นคุณ-

ค่า และรักษาโรงเรียนของพากเก้าต่อไป ด้วยแนวคิดที่ว่า “สร้างอย่างไรก็ไม่คุ้มค่า...ถ้าไม่สร้างปัญญาไปพร้อมกัน”

และเมื่อเลือกที่จะลงไปพัฒนาโรงเรียนบ้านคลองสองร่อง แต่มีงบประมาณที่จำกัด จึงทำให้ทีมวิจัย เยาวชนได้เรียนรู้ถึงวิธีการที่จะงานประมาณมาเพิ่มเติม เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายการทำกิจกรรมกับหน่วยงานต่างๆ เมื่อเริ่มจากการทำโครงการเสนอสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ผ่านทางสภากศึก และเยาวชน และด้วยกระบวนการการทำงานของหน่วยงานราชการ ที่ต้องมีการเชื่อมโยงประสานงานกับองค์กรอื่นๆ ที่ยังทำให้การทำงานของกลุ่มเยาวชนเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลแหลมใหญ่ได้เข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกต่างๆ ในฐานะองค์กรท้องถิ่น หรือสำนักนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพฐ) ในฐานะหน่วยงานด้านสังกัดของโรงเรียนคลองสองร่อง

บทที่ 3 การวิเคราะห์ผล

3.1 ประสบการณ์ บทเรียน ปัจจัยอื่น และข้อจำกัดในการทำกิจกรรมทางสังคมของกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง

จากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในงานวิจัยทั้งในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เพื่อค้นหาปัจจัยอื่นและข้อจำกัดของเยาวชนในการทำกิจกรรมทางสังคม ที่ยังคงพบว่า เป็นเรื่องไม่ง่ายเลยที่จะสร้างเสริมหรือกระตุ้นให้เยาวชน กระหนนถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม นี่เองจากสถานการณ์เดิมและเยาวชนในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในวัยเรียนตั้งแต่มัธยมต้นช่วงชั้น ม.2 - ม.3 จนถึงมัธยมปลาย ม.4 – ม.6 ไม่แตกต่างจากเด็กและเยาวชนพื้นที่อื่นๆ ที่เป็นไปตามกระแสค่านิยมของสังคม ทั้งนี้มีสาเหตุสำคัญๆ ที่พ่อสรุปได้คือ

- ผู้ปกครอง/ผู้ใหญ่บ้าน ที่ทำตัวเป็นแบบอย่างของการเมินเฉยต่อกิจกรรมทางสังคม โดยยังเหตุผลต่างๆ นานา เช่น คิดว่าธุระไม่ใช่ ต้องทำมาหากิน ไม่มีเวลา ไม่มีความรู้ ไม่ใช่หน้าที่ ฯลฯ และยังไม่สนับสนุนให้ลูกหลานมาทำกิจกรรมทางสังคม โดยใช้เหตุผลว่า ไม่ใช่เรื่องของเด็ก ทำกีฬาเยาวชนเป็น ไม่ได้อะไรขึ้นมา จะทำให้เสียการเรียน จะไปรวมกลุ่มกันแล้วทำเรื่องที่เสียหายขึ้น เช่น น้ำสูมทางเพศ หรืออ้างถึงเรื่องค่าใช้จ่าย เมื่อเด็กออกมากำกิจกรรมกับกลุ่มฯ ว่าต้องใช้เงินเพิ่มมากขึ้น บางครอบครัวให้เด็กหางานทำในช่วงเสา-อาทิตย์ และผู้ปกครองหลายรายมีแนวคิดให้เด็กเรียนน้อย ทำงานเร็ว

- ตัวเยาวชนเอง ก็พบว่าตัวเองดำเนินชีวิตไป บนเส้นทางมีคนเคยกำหนดไว้ให้แล้วแทนทั้งหมด ซึ่งได้แก่ พ่อแม่ คนในครอบครัว ครู-อาจารย์ และสังคมแวดล้อม เหมือนกับว่าไม่มีโอกาสได้กำหนดเป้าหมายชีวิต หรือความฝันของตัวเองเลย จนทำให้บางคนไม่รู้จักตัวเอง ไม่รู้ถึงศักยภาพที่ตัวเองมี และขาด หลายคนตอบตัวเองไม่ได้ว่าที่กำลังเรียนอยู่นี้ ใช่สิ่งที่ตัวเองรัก ชอบ สนใจ หรือไม่ อนาคตอยากเรียนอะไร อยากมีอาชีพอะไร นอกจากนี้ หลายคนขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ขาดความเป็นตัวของตัวเอง ไม่กล้าที่จะทำอะไรตามที่ตัวเองสนใจ หากว่าสิ่งนั้นไม่ใช่สิ่งที่พ่อนา ในกลุ่มอย่างการทำด้วยกัน บางคนคิดว่าตัวเองคงอยู่ไม่ได้ หากต้องแยกตัวออกจากอะไรที่แตกต่างจากกลุ่มเพื่อน

- เวลาว่างของเด็กและเยาวชนในแต่ละวันและในแต่ละสัปดาห์เหลือน้อยมาก เด็กและเยาวชนที่อยู่ในระบบโรงเรียน (โดยเฉพาะสามัญ) ต้องใช้ชีวิตอยู่ที่โรงเรียนตั้งแต่เช้านี้ก็ถือเป็นเวลาที่ต้องรีบกลับบ้าน ส่วนในวันหยุดเสา-อาทิตย์ ก็มีรายงานที่ต้องทำ ทั้งงานเดี่ยวและงานกลุ่ม อยู่ตลอดทั้ง周 ทั้งนี้ยังรวมไปถึงการเรียนพิเศษด้วย ที่อาจจะส่งผลกระทบต่อระบบการสอนคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยในปัจจุบัน ซึ่งพนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เมื่อขึ้น ม.5 ก็จะลดการทำกิจกรรมอื่นๆ แทนทั้งหมด แล้วไปเรียนพิเศษกันมากขึ้น

- เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมติดเพื่อน ตามเพื่อน เมื่อเพื่อนไม่มา ตัวเองก็ไม่มา ทั้งนี้จากการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา จะพบว่าผู้ที่มาเข้าร่วมกิจกรรมครั้งแรก จะมาเป็นกลุ่ม และให้ข้อมูลว่า ไม่ว่าจะชอบหรือสนใจกิจกรรมอะไรก็ตาม หากเพื่อนในกลุ่มไม่มา ก็คงจะไม่สมัครเข้าร่วม เช่นกัน อีกทั้งยังมีอีกหลายคนที่รับรู้ข้อมูลข่าวสาร และให้ความสนใจ อย่างมากเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น แต่ก็ไม่สมัครเข้าร่วม เพราะคนอื่นๆ ในกลุ่มไม่สนใจ ซึ่งเป็นทั้งไม่กล้ามานานเดียว และกลัวว่าจะเปลกแยกออกจากกลุ่มเพื่อน

- กระบวนการในการทำกิจกรรมที่เน้นกระบวนการให้ทุกคนต้องร่วมคิด ร่วมแสดงความเห็น ร่วมมาข้อมูล ร่วมในการจัดการ และการสรุปบทเรียนหลังการทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ไม่คุ้นเคย ทำให้รู้สึกเคร่งเครียด กดดัน อึดอัด อาจด้วย เพราะเคยชินกับการเป็นผู้เข้าร่วมในกิจกรรม ที่มีคณานำงานหรือครูอาจารย์ ออกแบบ วางแผน และเตรียมการไว้ให้แล้วทั้งหมด และบังไดพูดข้อจำกัดอีกเรื่องหนึ่ง นั่นคือ ทักษะในการจัดประชุม ที่ต้องอาศัยทักษะการดำเนินการพูดคุย การกระตุ้นหรือสร้างบรรยากาศให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การจับประเด็น การเชื่อมโยงเพื่อค่อให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งผู้ดำเนินการต้องมีประสบการณ์พอสมควร หากทำได้ไม่ดี จะทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกเบื่อ ไม่เห็นประโยชน์ของกระบวนการ

- การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง และขาดความพร้อมในการติดต่อประสานงาน ทำให้การดำเนินโครงการบางช่วง ว่างเว้น ขาดตอน ทำให้กระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัยไม่ค่อยเนื่อง

3.2 กระบวนการและรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาและพัฒนาศักยภาพเยาวชนรักแม่กลอง

กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนฯ จะสามารถเคลื่อนไหวได้ จึงต้องมีปัจจัยสนับสนุนดังนี้

3.2.1 ตัวกิจกรรม

กิจกรรมที่จัดขึ้นนั้น จะเป็นที่สนใจของเด็กและเยาวชน ต้องมีความแตกต่างจากกิจกรรมของโรงเรียน หรือหน่วยงานอื่นๆ ทึ้งในด้านเนื้อหาสาระ และรูปแบบของกิจกรรม เช่น การเรียนรู้โดยผ่านการลงไปใช้ชีวิต ร่วมกับชุมชน ค่ายอาสาพัฒนา ค่ายผู้นำเยาวชน (พัฒนาศักยภาพ)

3.2.2 กระบวนการ

- การเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วม ได้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น คือการร่วมคิด ร่วมออกแบบกิจกรรม เป็นสิ่งที่ท้าทาย และสร้างความอยากรู้ อยากรึ่น อยากร่วมมือทำ

- กิจกรรมที่ทำต้องเป็นกิจกรรมที่มีพั้งความสนุก ได้เพื่อน ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ๆ สอดคล้องกับศักยภาพ และความสนใจของเยาวชน

- มีกระบวนการติดตาม และสรุปงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ 1) จุดสาร ซึ่งเป็นเครื่องมืออันหนึ่งที่จะสื่อสารถึงความเคลื่อนไหว เพย์แพร์กิจกรรมของกลุ่ม ไปยังสมาชิกและผู้เกี่ยวข้อง คือ ครู ผู้ปกครอง และเยาวชนอื่นๆ ในโรงเรียน ตลอดจนช่วยฝึกทักษะ พัฒนาการเรียน และการทำงานร่วมกันของทีมที่เข้ามาเป็นกองบรรณาธิการ 2) การประชุมประจำเดือนของกลุ่มเยาวชนฯ เพื่อเป็นเวทีที่จะได้นำพบปะ พูดคุยแลกเปลี่ยน และติดตามความคืบหน้าของกิจกรรมต่างๆ และเป็นโอกาสที่สมาชิกจะได้เสนอข้อคิดเห็น เพื่อพัฒนากิจกรรมของกลุ่มเยาวชน

- กิจกรรมแต่ละอย่างต้องมีความต่อเนื่อง และมีความเชื่อมโยงกับกิจกรรมที่ผ่านมาแล้ว และกิจกรรมต่อๆ ไป

- ต้องสร้างโอกาสเพื่อสานความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง อาจจะต้องมีสถานที่ที่ให้ได้มาพบปะพูดคุยกัน ไม่เฉพาะว่าจะมาพบกันได้ก็ต่อเมื่อมีการประชุมหรือมีกิจกรรมเท่านั้น หรือมีกระบวนการติดตาม ให้คำปรึกษา และสร้างการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการอีกด้วย

- การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้เข้ามาร่วมเรียนรู้ เช่น ผู้ปกครอง และครู-อาจารย์ เพื่อจะได้ร่วมกันพัฒนาและขยายผลของกิจกรรมให้กว้างขวางมากขึ้น

- การทำงานแม่จะเน้นให้เด็กและเยาวชนได้ทดลองคิดเอง ทำเอง แต่ก็ต้องไม่ “โอดเดี่ยว” ยังจำเป็นต้องมีรุ่นพี่หรือฝ่ายใหญ่ที่คุ้นเคย เป็นที่ปรึกษา

- การเดินทักษะพื้นฐานให้แก่สมาชิกกลุ่มอย่างต่อเนื่อง เช่น การพูด การคิด การรับฟัง การจับประเด็น การตั้งคำถาม การเขียนและจดบันทึก เป็นต้น

3.2.3 ผู้ประสานงาน คณะทำงานและที่ปรึกษา

- ผู้ประสานงานของกลุ่มเยาวชนฯ เป็นปัจจัยสำคัญมาก สำหรับการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน เพราะจะต้องทำหน้าที่ทั้งการประสานงานในทีมวิจัย กับผู้ปกครอง และกับครู-อาจารย์ และต้องมีบทบาทในการริเริ่ม สร้างสรรค์กิจกรรม และสร้างการเรียนรู้ให้กับบรรดาผู้เข้าร่วมด้วย ดังนั้นตัวผู้ประสานงาน นอกจากจะต้องเป็นคนที่รักและสนใจงานด้านนี้อย่างจริงจัง สามารถให้เวลากับงานได้อย่างต่อเนื่องแล้ว ยังจะต้องมีศักยภาพและประสบการณ์ในด้านต่างๆ พอสมควร อีกทั้งต้องได้รับการอนุญาติและสนับสนุนจากคณะทำงาน หรือที่ปรึกษาอีกด้วย

บทที่ 4

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

4.1 กระบวนการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการวิจัย

4.1.1 สมาชิกกลุ่มเยาวชน

สำหรับสมาชิกของกลุ่มเยาวชนฯ ซึ่งแม้จะเป็นเพียงผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นครั้งคราว แต่เมื่อได้เข้าร่วม กิจกรรม และผ่านกระบวนการสรุปบทเรียน ที่ได้ช่วยให้ทุกคนได้เห็นถึงแรงบันดาลใจ ของการทำกิจกรรม ที่ไม่ได้มีแต่เฉพาะความสนุกสนาน หรือเนื้อหาสาระ และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ท่านนั้น แต่ทุกคนยังได้ร่วมกัน เรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่นๆ ซึ่งเป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ และพัฒนาผู้พิการภาวะของตัวเองอีกด้วย

นอกจากนี้ กระบวนการในงานวิจัย ที่นำมาใช้ในกิจกรรมค่าๆ ของกลุ่มเยาวชน ยังทำให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรม ได้กินพน眷นอง เช่น ศักยภาพ ความถนัด ข้อจำกัด และจุดที่ตนมองควรปรับปรุง ซึ่งก็จะสามารถปรับปรุงแก้ไข เปเลี่ยนแปลง หรือพัฒนาให้ดีขึ้นได้ และจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ต่อไปในอนาคต

สิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก สำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรม ที่คือ กระบวนการวิจัยได้ก่อให้เกิดการ พัฒนาศักยภาพทางด้านความคิด ทักษะในการแสดงความคิดเห็น และการพูดในที่ประชุม หรือที่สาธารณะ

จุดบ่งชี้ที่สำคัญของการนำเอกสารวนการวิจัย มาใช้ในการพัฒนาสมาชิกของกลุ่มเยาวชนฯ ที่คือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่สนใจอย่างมากจะเรียนรู้กับกลุ่มเยาวชนฯ อย่างต่อเนื่อง และบางคนก็สมัครเข้าร่วมเป็น ที่นิวจี้ในระยะที่ 2

4.1.2 ทีมวิจัย

กล่าวสำหรับกลุ่มนักวิจัยที่เข้าร่วมเป็นทีมวิจัย ซึ่งมีจำนวนมากพอสมควร และมีด้วยกันหลายรุ่น ตลอดระยะเวลาการทำวิจัยนี้ของกลุ่มเยาวชนฯ ก็จะพบว่า

1) เมื่อได้ผ่านการทำางานร่วมกันในทีมวิจัยแล้ว กระบวนการที่ใช้ ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้าน พฤติกรรม เช่น มีความรับผิดชอบ และมีวินัยต่อตัวเองมากขึ้น เพราะทุกคนจะได้รับมอบหมายภาระหน้าที่ และ ได้ฝึกฝนในการทำหน้าที่ต่างๆ อยู่อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ทุกคนต้องกระตือรือร้น เตรียมตัว และพยายามพัฒนา ความสามารถของตนเอง เพื่อให้ดำเนินกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ได้ที่สุด เท่าที่จะทำได้

2) นักวิจัยได้เรียนรู้และฝึกอยู่ตลอดเวลา ทุกครั้งที่จะดำเนินกิจกรรม ทั้งกระบวนการคิด วิเคราะห์ วางแผน การทดลองทำกิจกรรม และการสรุปบทเรียน ทำให้รู้จักการทำงานอย่างเป็นระบบมากขึ้น

3) สิ่งที่นักวิจัยได้ค่อนข้างมากอีกอย่างหนึ่งก็คือ กระบวนการทำงานเป็นทีม ซึ่งต้องเรียนรู้ที่จะออดทนรอ เวลา เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับทุกคน ที่มาเข้าร่วมกิจกรรม, เห็นถึงศักยภาพและข้อจำกัดของผู้อื่น, ยอมรับความ คิดเห็นที่แตกต่างกัน ตลอดจนเมื่อร่วมกันทำงานแล้ว ก็ต้องร่วมรับผลสำเร็จหรือข้อผิดพลาดร่วมกัน โดยอยู่บน พื้นฐานของความเข้าใจว่า ทุกอย่างไม่ใช่เรื่องหรือล้มเหลว ถูกหรือผิด เป็นบทเรียนที่เป็นประโยชน์ หากว่าถูก นำมาวิเคราะห์ เพื่อค้นหาแนวทางในการปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้น ในอนาคต

4) ในการทำกิจกรรมค่าๆ ของกลุ่มเยาวชน มีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมาก ทำให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้ขั้นตอนและ กระบวนการติดต่อประสานงานกับผู้ปกครอง ครู เด็ก-เยาวชน และหน่วยงานต่างๆ ในการทำความเข้าใจ เพื่อลด ปัญหาและอุปสรรคในการทำกิจกรรม และ/หรือการขอความร่วมมือ และการสนับสนุนกิจกรรม

5) ทีมวิจัยนีการพัฒนาศักยภาพด้านความคิด ทักษะในการแสดงความคิดเห็น การพูดในที่ประชุม เพื่อ
มากขึ้น ผ่านการเข้าร่วมการประชุมของทีมวิจัย การประชุมเครือข่ายนักวิจัยและกลุ่มสังคมทรัพย์ และเวที
อื่นๆ

6) กระบวนการวิจัยได้ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทีมวิจัยและสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม
เยาวชนฯ ที่ได้เข้ามาร่วมเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน ในฐานะของความเป็นพื้นที่ เป็นเพื่อน

ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ จะปรากฏให้เห็นได้ชัดเจน เมื่อนักวิจัยไปเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย โดย
สามารถนำอาชีว์ที่ได้เรียนรู้จากการอบรมวิจัยไปใช้ เช่น การแสดงความคิดเห็น จับประเด็น การใช้ข้อมูล อีกทั้ง
ยังสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในสังคมใหม่ มีวัฒนธรรมความรับผิดชอบ และมีวินัยต่อตัวเอง

4.1.3 ผู้ประสานงาน

ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนฯ ที่ผ่านมา “ผู้ประสานงาน” มีสำคัญอย่างมาก เพราะคือผู้เชื่อม
ประสานกับสมาชิกทุกคน รวมไปถึงผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น ครู-อาจารย์ ผู้ปกครอง และที่ปรึกษาของกลุ่ม ซึ่งทำให้
ทีมวิจัยได้เห็นถึงความสำคัญ และบทบาทหน้าที่ของการเป็น “ผู้ประสานงาน” กล่าวคือ

1) การประสานงานกับตัวเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการประสานงานให้
เหมาะสม เป็นไปตามกับข้อจำกัดของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคน ปัญหาที่พบในการประสานงานกับตัว
เยาวชนคือ เรื่องการสื่อสาร ที่มักเกิดความเข้าใจไม่ตรงกัน คลาดเคลื่อน ไปจากเจตนาที่จะบอกกล่าว ทำให้ต้อง
เสียเวลาไปกับการทำความเข้าใจซึ้ง อยู่หลายครั้ง ดังนั้นผู้ประสานงานต้องมีทักษะในการพูดเพื่อการสื่อสารที่ดี
ต้องมีประสบการณ์พอสมควร สามารถจัดการกับปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีความประนีประนอม และชัดเจนใน
เป้าหมาย และรายละเอียดของกิจกรรมที่จะทำในแต่ละครั้ง

2) การประสานงานกับครู-อาจารย์ จะพบว่า บุคลิกของครู-อาจารย์แต่ละโรงเรียน แต่ละท่าน จะแตกต่าง
กัน จึงต้องรู้จักการวางแผนตัวให้เหมาะสม เพื่อสร้างการยอมรับ ทั้งด้านการแต่งกาย การพูดคุย จดหมาย-เอกสารที่จะ
ใช้

3) การประสานงานกับผู้ปกครอง ตัวผู้ประสานงานต้องสร้างให้เกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจ ดังนั้นใน
การจัดกิจกรรมทุกครั้ง จึงต้องมีการอุดหนายถึงผู้ปกครองให้รับทราบ และใบตอบรับอนุญาตให้ลูกหลานมา
เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง นอกจากนี้แล้วยังต้องมีการไปเยี่ยมเยียน พบประพูดคุยกับตัวเองอยู่เสมอๆ หรือการ
โทรศัพท์ไปพูดคุย ทั้งก่อนและหลังจากการทำกิจกรรม เพื่อแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจจริงในการติดตามผลของ
การเข้าร่วมกิจกรรมของลูกหลาน และหากผู้ปกครองมีข้อสงสัยหรือมีเรื่องจะปรึกษาหารือ ก็สามารถติดต่อได้
โดยสะดวก

4) ต้องเรียนรู้ที่จะอดทน เพื่อให้ทีมวิจัยและผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้มีความเข้าใจอย่างเท่าเทียมกัน และมี
พัฒนาการการเรียนรู้ที่ดีขึ้น

5) ผู้ประสานงานต้องรู้จักปรับการหนุนเสริม และการติดตาม เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของนักวิจัย
ในทีมวิจัยอย่างเหมาะสม รวมทั้งกระตุ้นให้มีการนำไปปรับใช้กับการดำเนินเรียนประจำวัน

6) จากการทำหน้าที่ผู้ประสานงานของกลุ่มเยาวชนฯ มาตลอดระยะเวลาของงานวิจัย พบว่า คนทำงาน
ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ต้องใช้ทั้งความตั้งใจ ให้เวลา และยังต้องมีความรู้ ความสามารถในหลายๆ ด้าน
ประกอบกัน จึงจะผลักดันให้กระบวนการเรียนสามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงต้องเป็นผู้ที่มีความ
มุ่งมั่นอย่างมาก และต้องพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา

4.1.4 ผู้เกี่ยวข้อง

ในกระบวนการการวิจัย ไม่ได้ก่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงแต่เฉพาะในทีมวิจัย หรือเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนฯ โดยตรงเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลไปยังกลุ่มผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ อีกด้วย เช่น

1) ผู้ปกครอง กระบวนการที่กลุ่มเยาวชนฯ นำมาใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆ ได้ก่อให้เกิดความไว้วางใจ และเปิดโอกาสให้ลูกหลานได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น ซึ่งมาจากการที่เห็นการเปลี่ยนแปลงของตัวเยาวชน ในทีมวิจัย เช่น ความมีเหตุผล และมีความรับผิดชอบต่อตัวเองมากขึ้น

2) ผลของการบูรณาการวิจัย ได้มีการกระจายการรับรู้ไปยังโรงเรียนต่างๆ เนื่องจากทีมวิจัยส่วนใหญ่เป็นแกนนำของกลุ่มกิจกรรมโรงเรียนต่างๆ การสร้างเสริมประสบการณ์ และการมีโอกาสได้ร่วมเรียนรู้ในกิจกรรมต่างๆ ก็ได้ถูกนำไปบอกเล่า และขยายผลต่อไปยังเพื่อนๆ คนอื่นๆ ในห้องเรียน และในกลุ่ม/ชุมชนกิจกรรม และมีการซักชวนเพื่อนๆ และรุ่นน้องๆ ให้มาร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่กลุ่มเยาวชนฯ จัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังได้พยายามนำเสนอกระบวนการของการมีส่วนร่วมไปใช้ เมื่อร่วมกับครู-อาจารย์จัดกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน

จึงกล่าวได้ว่า การนำเสนอกระบวนการการวิจัยมาใช้ในกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนฯ ได้ทำให้เห็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง ว่าควรเป็นอย่างไร

4.3 ปัญหา/อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัย

แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่

4.3.1. ช่วงเริ่มต้นสร้างความเข้าใจโครงการ

1) ทีมวิจัยชุดแรกนั้น มีความคาดหวัง ความเข้าใจว่า เพื่อเป็นการรื้อฟื้นการจัดกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน รักแม่กลองขึ้นมาใหม่ จึงจะแค่จัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นแล้ว เปิดรับสมัครให้คนมาเข้าร่วม กันจะเพียงพอแล้ว แต่ไม่ได้เข้าใจว่าเป้าหมายหลักของการนำเสนอกระบวนการการวิจัยมาใช้คืออะไร ทำให้ต้องใช้ระยะเวลาในการสร้างการเรียนรู้มากกว่าที่กำหนดไว้ในแผนการดำเนินงานเดิม

2) แม้จะทำความเข้าใจกันได้แล้ว แต่ก็มีปัญหาต่อมา คือ เนื่องจากทีมวิจัยเกือบทั้งหมดเป็นนักเรียน ขณะเริ่มต้นงานวิจัย ปรากฏว่าทีมวิจัยบางส่วนต้องไปศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ทำให้ขาดความต่อเนื่องเรื่องการดำเนินงาน และหลายคนก็ไม่สามารถเข้าร่วมได้อีก จนทำให้ต้องสร้างทีมวิจัยขึ้นมาใหม่

3) เมื่อมีการเสริมทีมนักวิจัยเข้ามาใหม่ แทนคนเก่าที่ออกไป จึงทำให้เกิดช่องว่างระหว่างการเรียนรู้ของทีมวิจัยใหม่ที่เข้ามาไม่ร่วมในภายหลัง เพราะเข้ามาในระยะที่ได้เริ่มดำเนินกิจกรรมตามแผนงานไปบ้างแล้ว ทำให้ต้องใช้เวลาในการสร้างความเข้าใจในทีมให้ทันกัน

4) เนื่องจากผู้ปกครองไม่เข้าใจว่าจะมาทำอะไร และนักวิจัยเองก็อธิบายไม่ได้ เพราะยังไม่ค่อยเข้าใจกับงานวิจัยนี้มากนัก ทำให้ในระยะแรกๆ ทีมวิจัยมีเวลา茫然ร่วมประชุมได้ไม่บ่อยนัก การดำเนินงานจึงเป็นไปได้ช้ากว่าที่ควรเป็น

4.3.2. ช่วงเก็บรวบรวมข้อมูลและสิ่งที่ได้เรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม

1) ในระยะแรกๆ ยังทำได้ไม่ดีนัก เพราะขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงานของทีมวิจัย เนื่องจากการที่

ทีมวิจัยบางส่วนต้องไปศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย และเป็นระยะของการปรับปรุงทีม

2) เนื่องจากนักวิจัยแทนทั้งหมดยังเป็นเด็กและเยาวชน ไม่คุ้นเคยกับการทำงานแบบนี้ ทำให้ต้องมีการทบทวนถึงเป้าหมายและกระบวนการ การอยู่เสมอๆ

3) ทีมวิจัยยังคงไม่เห็นถึงความสำคัญของการบูรณาการอุดหนี้เรียน และสิ่งที่ได้จากการจัดกิจกรรม ซึ่งมาจากการคุ้นเคยเดิมที่จัดกิจกรรมกันแล้ว ที่ผ่านไป มุ่งแต่จะคิดจัดกิจกรรมครั้งต่อไป โดยไม่เคยมีกระบวนการ การทบทวนถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปจากกิจกรรมนั้นๆ ดังนั้น เมื่อจบกิจกรรมแล้ว มีกระบวนการกรอบบทเรียนในครั้งแรกๆ ทีมวิจัยรู้สึกเบื้องต้น ไม่ออกทำ เพราะยังไม่เห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น อีกทั้งยังไม่สนับสนุนในการคิด วิเคราะห์ และการแสดงความคิดเห็น

4.3.3. ช่วงสรุปบทเรียนและค้นหาแนวทางการขับเคลื่อนงานในระยะที่ 2

แม้ว่าจะผ่านการนำเสนอกระบวนการวิจัยมาใช้ในการทำกิจกรรมระยะหนึ่งแล้ว แต่ทีมวิจัยก็ยังไม่สามารถนำบทเรียนที่ได้จากการดำเนินงานในระยะที่ผ่านมา นำมาปรับใช้ในการวางแผนการดำเนินงานระยะที่ 2 ได้ ทำให้ต้องมีการสรุปบทเรียนร่วมกันเพิ่มเติม และรอเวลาในการเกิดการเรียนรู้ของทีมวิจัยอย่างทั่วถึง

และปัญหาร่วมที่สำคัญ ที่พบเห็นตลอดการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 นี้ ก็คือ ในกระบวนการวิจัย จำเป็นต้องอาศัยทักษะพื้นฐานด้านการพูด คิด อ่าน เขียน ซึ่งทั้งทีมวิจัยเองและผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ยังมีไม่นักพอ บวกกับการขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ทำให้การทำกิจกรรมต่างๆ ต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของทุกคนในที่นี่ ไปพร้อมๆ กัน และให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมมากเท่าที่จะเป็นไปได้

4.3.4. ช่วงการดำเนินงานในระยะที่ 2

การดำเนินงานในระยะที่ 2 ของกลุ่มเยาวชนฯ ต้องพบปัญหาสำคัญคือ การที่ “ผู้ประสานงาน” ไม่มีความสามารถที่จะผลักดันการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องได้ ทำให้บางช่วงเวลา ไม่มีเวทีพูดประชุม กันของทีมวิจัย กิจกรรมตามโครงการ ไม่สามารถเป็นไปตามแผนได้ มีผลให้สมาชิกกลุ่มเยาวชนฯ และผู้สนใจเริ่มห่างหาย ขาดการคิดต่อ ประสานงานกับโครงการฯ

4.4 การมีส่วนร่วมของทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อกระบวนการวิจัย

ทีมวิจัยได้นำเอากระบวนการระดมความคิดเห็นมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ ทั้งการคิดค้นและการเลือกกิจกรรม การวางแผนงาน การพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างดำเนินกิจกรรม และการสรุปบทเรียนหลังการทำกิจกรรม โดยมีที่ปรึกษาคอยให้คำชี้แนะ ให้เห็นถึงความสำคัญของขั้นตอนต่างๆ

สำหรับสมาชิกอื่นๆ ของกลุ่มเยาวชน ซึ่งจะมีการประชุมกันเดือนละครั้ง กีฬาเดียวกัน และเป็นเวทีที่ทีมวิจัยจะได้ฝึกการดำเนินการประชุม และการนำเสนอ และการสรุปข้อคิดเห็นที่ได้จากที่ประชุม

4.5 ข้อคิดเห็น ข้อสังเกต และข้อเสนอแนะต่องานวิจัย

1) กระบวนการวิจัยเช่นนี้ อาจจะยังเป็นสิ่งแฝกใหม่ ไม่เป็นที่คุ้นเคย ทั้งของเยาวชนทั่วไปและทีมวิจัยเองด้วย จึงทำให้ส่วนใหญ่ยังไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นมากนัก เพราะกระบวนการแบบนี้ไม่เคยถูกใช้ในโรงเรียน ทั้งในการเรียนการสอน และการทำกิจกรรมต่างๆ

ซึ่งหากสามารถปลูกฝังให้กับบรรดาผู้ที่เคยมาเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนฯ ได้นำไปใช้ จนเห็นการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน ก็จะกระตุนให้ผู้เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นเยาวชนทั่วไป ผู้ปกครอง หรือครู-อาจารย์ เกิดความสนใจในรูปแบบและกระบวนการทำกิจกรรมแบบนี้มากยิ่งขึ้น

2) รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เด็กและเยาวชนจะให้ความสนใจนั้น ต้องสร้างความแปลกใหม่ ท้าทาย กว่าที่เด็กและเยาวชนเคยเข้าร่วมในโรงเรียน หรือที่หน่วยงานอื่นๆ จัดให้ เช่น การเรียนรู้โดยการลงมือทำด้วยตัวเอง การเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับชุมชน การเดินป่า หรือการทำงานในโครงการค่ายอาสาฯ

ที่สำคัญคือ ไม่มีเป้าหมายเพื่อการได้คะแนน ไม่เป็นการแข่งขันแบบเอาแพ้เอาชนะ และไม่มีผู้ใหญ่มาดูอย่างพิด วางแผนเบื้องต้นที่เคร่งครัด อีกด้วย แต่เน้นมา_river_warm สร้างการเรียนรู้ และให้คำชี้แนะ เพิ่มเติม

3) การเปลี่ยนแปลงทางความคิดของเด็กคน จะพัฒนาขึ้นจนมีมุ่งมองของตนเอง ต่อเรื่องราวต่างๆ รอบตัว หรือต่อสิ่งที่เด็กของตนเอง ต้องอาศัยพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษา อย่างไร แนะนำให้เห็นกระบวนการในการคิด และทบทวนตนเองอยู่เสมอ ที่ผ่านมาอาจจะไม่เห็นแนวทางจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วม ในประดิษฐ์นี้ จึงทำได้กับเพียงบางคนเท่านั้น

4) ตลอดกระบวนการวิจัยที่ผ่านมา เนื่องจากต้องมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทีมวิจัยค่อนข้างมาก ทำให้ไม่อาจจะขยายผลไปสู่กลุ่มผู้เกี่ยวข้องได้มากนัก โดยเฉพาะครู-อาจารย์ในโรงเรียนต่างๆ ที่แม้ว่าจะมีนักเรียนในสังกัดมาเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนฯ แต่ก็ได้แต่เพียงรับรู้รับทราบว่ามีการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนขึ้นเท่านั้น แต่ไม่ได้มีโอกาสได้รู้เห็นลึกเนื้อหารสาระและกระบวนการวิจัยที่กลุ่มเยาวชนฯ นำมาใช้ ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์มากขึ้น หากว่าได้มีการเรียนรู้ร่วมกันและนำไปพัฒนาและดำเนินการต่อกระบวนการเรียนการสอน และการทำกิจกรรมในโรงเรียนต่อไป

ภาคผนวก

โครงการ การศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาและฟื้นฟูกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม มีภาคผนวก ดังนี้

- ก. สรุปรายงานการประชุม
- ข. รูปภาพกระบวนการดำเนินกิจกรรมของโครงการ

ก. สรุปรายงานการประชุม

บันทึกการประชุมประจำเดือนกุมภาพันธ์

โครงการการศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาและพื้นที่คุณภาพนักเรียนรักแม่กลอง จ.สมุทรสงคราม

วันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550

ณ สำนักงานหอการค้า จังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. คุณอังสุมารินทร์	มนิช	94/1 หมู่ 12 ต.ท่าศาลา อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม
2. คุณเบนราช	รามัญ พงษ์	38/2 ต.บางกระเบื้อง อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม
3. คุณสุรศักดิ์	ประไพรินทร์	97/2 หมู่ 6 ต.แม่คล้มใหญ่ อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
4. คุณอมร	ดิษยาณิช	159/4 หมู่ 6 ต.ท้ายหาด อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
5. คุณนิกิร	ทินนมี	62/1 หมู่ 9 ต.บางขันแท๊ก อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
6. คุณศักดิ์ชัย	หวานงาม	259/2 หมู่ 2 ต.หนองตองตาแฉ่ อ.ปราณบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์
7. คุณภานุมิภา	ตั้งประเสริฐ	460/1 ถ.เพชรสมุทร ต.แม่กลอง อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
8. คุณมนฑาภานต์	ม่านทอง	66 หมู่ 7 ต.บ้านป Rak อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
9. คุณจารุณี	พึ่งมาลา	35 หมู่ 5 ต.ท้ายหาด อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม
10. คุณรัตนา	วงศ์ชื่อ	29 หมู่ 7 ต.ปลายโพงพาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม
11. คุณอภิชาติ	ลือสกัด	58 ถ.หัวแหลม อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

เปิดประชุมเวลา 09.30 น.

วาระที่ 1 เรื่องแจ้งให้ทราบ

คุณรัตนา วงศ์ชื่อ ผู้ประสานงานกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง แจ้งเรื่อง การจัดอบรมผู้นำชุมชนประจำเดือนให้กับเยาวชนจากโรงเรียนในพื้นที่ตอนหอยหลอด ได้แก่ โรงเรียนบ้านน้ำดี, โรงเรียนบ้านบางบ่อ, โรงเรียนวัดครัวท่าธรรม และโรงเรียนวัดบางจะเกร็ง จัดโดยคณะกรรมการศัลกรรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์และกลุ่มเยาวชนรักแม่กลองการฝึกอบรมเป็นเวลา 3 วัน คือวันที่ 14-16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550

วัตถุประสงค์ของการอบรมครั้งนี้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่ตอนหอยหลอด ได้ฝึกการเป็นผู้นำชุมชนในบ้านของตนเอง และเป็นการปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนในการดูแลเฝ้าระวังพื้นที่ตอนหอยหลอด ไม่ให้มีสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง เนื่องจากปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวที่ตอนหอยหลอดเป็นจำนวนมาก แต่ไม่ได้รับข้อมูลในการเที่ยวตอนหอยหลอดอย่างแท้จริง ทั้งๆ ที่มีพิพิธภัณฑ์นักเดินทางมาดูตอนหอยหลอด และพระประวัติเด็ดขาดยังคงหลงเหลืออยู่ในบ้าน

หลังจากอบรมผู้นำชุมชนตอนหอยหลอดครั้งนี้แล้ว ในช่วงเวลาปิดภาคเรียน จะเปิดรับสมัครผู้นำชุมชน (ทำงานเฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์ ตั้งแต่ 09.00 น.- 16.00 น.) วันละ 5 คน โดยเป็นเด็กที่ผ่านจากการอบรม 4 คน และจากกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง 1 คน

บทบาทของตัวแทนจากกลุ่มเยาวชนฯ คือ ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง และสร้างกระบวนการให้น้องๆ ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกัน เช่น ปัญหาที่พบในการทำงาน หรือข้อที่ควรปรับปรุง เพื่อฝึกให้ได้ร่วมกันแก้ไขปัญหา ในขณะที่ตัวเราซึ่งเป็นคนสร้างกระบวนการให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นั้น จะได้พัฒนาในด้านการดำเนินการ

พุดคุยและคิดอย่างเป็นขั้นตอน โดยใช้ข้อมูลจากประสบการณ์ตรงของน้องๆ ทั้งนี้จะมีค่าตอบแทนให้วันละ 200 บาท ผู้สนใจสมัครให้แจ้งรายชื่อก่อนวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2550 โดยสามารถกลุ่มเยาวชนที่สนใจ จะต้องเข้ารับการอบรมพร้อมกับน้องๆ อีกครั้งหนึ่ง

วาระที่ 2 เวทีประชุมลดอนพเรียนทีมวิจัย

เนื่องจากทีมวิจัยรุ่นพี่ๆ กำลังจะจบการศึกษาระดับมัธยมปลาย และเตรียมไปศึกษาต่อ และอาจจะไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มได้อีกต่อเนื่อง จึงจะมีเวทีประชุมลดอนพเรียนการทำงาน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อทีมวิจัยรุ่นต่อไป โดยจะจัดขึ้นในวันที่ 23-25 มีนาคม พ.ศ.2550 ณ อุทยานแห่งชาติ แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี

ทีมวิจัยที่จะเข้าร่วมลดอนพเรียนในครั้งนี้ได้แก่

• คุณศิวิไล	พูลประเสริฐ	(พี่ศิ)
• คุณวชิรี	อรุณราช	(พี่เอ็ม)
• คุณมงคลดี	นีประเสริฐ	(พี่ดาว)
• คุณมนฑาภานต์	ม่านทอง	(พี่ทิਆ)
• คุณอมร	ดิษยาณิช	(พี่เบียร์)
• คุณจารุณี	พั่งนาลา	(พี่อ้อย)
• คุณสุกการณ์	วิริยะกุล	(พี่อี้ด)
• คุณภานุกิจ	ตั้งประเสริฐ	(น้องบี)
• คุณรัตนา	วงศ์ชื่อ	(พี่อี้อย)
• คุณอภิชาติ	ลือสกต	(พี่ชาติ)
• คุณศักดิ์ชัย	หวานงาม	(พี่ปอ)

วาระที่ 3 ลดอนพเรียนการไปเรียนรู้อิชิวิต วัฒนธรรม ชุมชนป่าต้นน้ำ ที่บ้านกาสะฯเดิง

คุณศักดิ์ชัย หวานงาม ได้ให้สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมทบทวนการเข้าร่วมกิจกรรม สิ่งที่ได้จากการไปเรียนรู้อิชิวิต วัฒนธรรมชุมชนป่าต้นน้ำ

- เรื่องภาษา ในชุมชนมีการใช้ภาษากราหรี่ยังเป็นหลัก และเป็นภาษาท้องถิ่นที่ชาวบ้านใช้อยู่่ดิน ส่วนภาษาพม่าและภาษาอูญเรียนรู้จากคนที่ยายถินมาอาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านกาสะฯเดิง และภาษาที่พูดเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งจะเป็นกลุ่มเด็กและวัยรุ่นที่ได้ออกไปเรียนหนังสือ
- ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านกาสะฯเดิง เช่น เดิมมีคนในพื้นที่มากอยู่ก่อนไม่กี่หลังค่าเรือน แต่เมื่อมีการสร้างเขื่อนจึงมีการอพยพมาอยู่ที่หมู่บ้านกาสะฯเดิงเพิ่มมากขึ้น บางคนก็ย้ายมาโดยแต่งงานกับคนในหมู่บ้าน
- ด้านวัฒนธรรม ได้แก่

- ในวันพระ จะมีการไปร่วมสาดน้ำที่ไหว้พระตอนกลางคืน เวลาประมาณ 19.30น.- 20.00น. โดยในวันพระชาวบ้านจะไม่ออกไปทำไร่และช่างสัตว์ เช่น การตกปลา เพราะถือว่าเป็นการทำลายชีวิตจะเป็นบาปตนเองและคนในครอบครัว บางบ้านก็ถือศีล 8 โดยไม่กินอาหารเย็น
- การปลูกบ้านแบบยกพื้นสูง โดยมีร่องเล่าเกี่ยวกับสีอสัง ที่จะแปลงร่างเป็นคน เข้ามายังชาวบ้านกิน เนื่องจากสีอสังแม้จะแปลงร่างแล้วก็ยังมีทางอยู่ หากปลูกบ้านสูง เวลานั่ง ทางสีอสังก็จะห้อยลงมาทางร่องกระดาน หากปลูกบ้านเตี้ยก็จะไม่เห็นทางของสีอสัง รื่องนี้

เป็นความเชื่อของชุมชนที่มีการเล่าสืบทอดกันมา
จึงทำร้ายนั่นเอง

แต่ความจริงแล้วเพื่อป้องกันไม่ให้สัตว์

- การทำไร่ ลักษณะการทำไร่ก็เป็นการทำไร่แบบหมุนเวียน โดยต้องรอให้ผ่านไป 5-7 ปี พื้นที่นั้นจึงสามารถนำมาทำได้อีก ทั้งนี้เพื่อให้สภาพดินฟื้นตัวจนอุดมสมบูรณ์ โดยพื้นที่ที่ชาวคระเหรียงทำไร่จะถือว่าไม่มีใครเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินพื้นนี้ และบังนิยมปลูกดอกไม้สีแดงไว้ในไร่ เพื่อเป็นเครื่องสักการบูชาแม่โพสพ
- เรียนรู้ระหว่างการเดินทาง ในป่ามีต้นไม้หลากหลายชนิด มีทั้งต้นไม้ที่กินได้และกินไม่ได้ แต่ให้ความสวยงามกับธรรมชาติ
- เรียนรู้ข้อมูลความเปลี่ยนแปลงด้านความเจริญของชุมชน
- เรียนรู้การดำเนินการและการฝึกข้าว
- เรียนรู้ว่าวนำ้ในลำธารธรรมชาติที่มีจากต้นน้ำดื่มได้จริง
- เรียนรู้เรื่องแนวความคิดของคนในหมู่บ้าน “ว่าอยู่ในป่าดีกว่าอยู่บ้านนอก เพราะอยู่ในป่ามีกินมีใช้ตามธรรมชาติ ถ้าเราขยันก็มีกิน ไม่ต้องตามกระแสพุนนิยมในสังคม

กระบวนการที่ใช้การเรียนรู้

- พุดคุยกับเจ้าของบ้านที่เราเข้าไปอยู่ด้วย ตามเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน
- ถ้าเราอยากรู้ว่าอะไรก็ตามชาวบ้าน โดยให้น้องๆ จากโรงเรียนกองมองมะ ท่องด้วยกัน เป็นล่ามคอยสื่อสารให้เราอีกครั้ง
- ติดตามกันในบ้านไปเรียนรู้ในสถานที่ต่างๆ
- ลงมือปฏิบัติทุกอย่างร่วมกับชาวบ้าน เช่น การดำเนินการ, การจับปลา, การฝึกข้าว เป็นต้น
- ใช้เรื่องการสังเกต, กิต แล้ววิเคราะห์
- เปรียบเทียบความแตกต่างของเกษตรเดิมกับเมืองแม่กลองที่เราอยู่ ว่าเป็นอย่างไร?
- ดูจากสภาพที่เกิดขึ้น แล้วตั้งคำถามกับสิ่งที่เราอยู่
- สร้างความสัมพันธ์กับน้องๆ ในชุมชน
- เรียนรู้และทำความเข้าใจกับคำตอบที่ได้รับจากชุมชนโดยไม่ตัดสินว่าคำตอบนั้นจะถูกต้องตามใจเรา

อุปสรรคในการเรียนรู้

- ฟังภาษาท้องถิ่น ไม่รู้เรื่อง
- อาหารการกินที่ไม่เคยกิน กินไม่ได้ (สำหรับคนที่ไปในครั้งแรกๆ)
- ห้องน้ำเสีย / ห้องน้ำไม่มีน้ำ
- เดินไม่ไหว

ผ่านอุปสรรคไปได้เพราะอะไร?

- สร้างความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตัวเองทำ
- กล้าตัดสินใจ
- เปิดใจยอมรับกับการเรียนรู้ร่วมกับคนอื่น
- พยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของคนในบ้าน

- ได้กำลังใจจากเพื่อนๆ

สิ่งที่คิดว่าซั่งทำได้ไม่ดี และควรปรับปรุง

ส่วนตัว

- การเข้าหาคนอื่น ยังทำได้ไม่ดี
- เดินไม่ไหวน้ำหนัก ตัวเพิ่มมากขึ้น / ต้องลดน้ำหนัก
- ต้องเตรียมตัวก่อนวันทำการกิจกรรม เช่น การออกกำลังกาย
- ไม่กล้าพูดและแสดงความคิดเห็น

กระบวนการ

- เพิ่มจำนวนวันเรียนรู้ให้มากกว่าเดิม เพราะจะทำให้เรียนรู้ได้มากขึ้น เนื่องจากเราต้องใช้เวลาในการเดินทางไปและกลับ 2 วัน จึงเหลือเวลาในการอยู่ในชุมชนแค่ 2 วันเท่านั้น
- เตรียมวางแผนการทำการกิจกรรมให้ชัดเจน หากมีการปรับเปลี่ยน ต้องมีการแจ้งก่อนล่วงหน้า หรือเมื่อมีปัญหาควรมีการประสานงานเพื่อแก้ไข / ปรับเปลี่ยน อย่าปล่อยเวลาไว้หลังเลิกจนเกินไป

ขอคิดเห็นจากผู้ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมนี้มาแล้ว

ข้อสังเกต : ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน

- ปีนี้ มีความจริงๆเข้ามายังชุมชนมากขึ้น เช่น มีแพงโซล่าเซลล์ ทำให้สามารถใช้ไฟฟ้าได้ หลายบ้านมีโทรศัพท์ ทำให้คิดว่าคนในชุมชนคงต้องออกไปทำงานนอกชุมชนมากขึ้น แต่ก็มีคนที่ไปทำงานในกรุงเทพฯ หรือต่างจังหวัด กลับมาอยู่บ้านเหมือนกัน เนื่องจากการอยู่ในสังคมเมือง ถ้าหางานทำไม่ได้ ก็ไม่มีเงิน ไม่มีกิน ค่าใช้จ่ายก็สูงมาก แต่ที่นี่มีธรรมชาติหล่อเลี้ยงคนในชุมชนอย่างสมบูรณ์ ขอแค่มีความยั่งยืน อดทน
- คนในชุมชนเริ่มมีวิธีชีวิตที่เปลี่ยนไป เช่น ความสัมพันธ์กันลดน้อยลง สังเกตได้จากในปีที่ผ่านมา ยามว่างหรือกลางคืน ชาวบ้านยังมีการพูดคุยกันกับสถานการณ์หมู่บ้านร่วมกัน แต่ปีนี้ แต่ละบ้านต่างมีโทรศัพท์ กีต่องคุณต่างกันอยู่

ข้อสังเกต : กระบวนการเรียนรู้ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2

- ปีที่แล้วกิจกรรมเยอะ แต่เวลาเรียนรู้ในแต่ละเรื่องน้อยไป เพราะต้องเดินทางไปหลายที่ ทำให้เหนื่อย แต่ในปีนี้เป็นกระบวนการแบบสนับสนุน ปล่อยให้เราไปเรียนรู้เรื่องที่เราอยากที่จะรู้เอง
- การเรียนรู้แบบแบ่งกลุ่ม แยกกันไปตามสถานที่ต่างๆ ทำให้ได้ข้อมูลไม่เท่ากัน แต่ครั้งนี้ไปพร้อมกันทั้งหมด ระหว่างทางมีทั้งการบรรยาย พูดคุย ซักถาม มีคนนำทางที่มีความรู้ที่หลากหลาย ทำให้เห็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่มากขึ้น
- กระบวนการเรียนรู้ที่คนที่มีประสบการณ์การเดินป่าจัดให้ อาจจะไม่เหมาะสมกับคนบางกลุ่ม ที่ไม่คุ้นชินกับการเดินป่า

คิดว่าตัวเองทำอะไรได้ดีกว่าขึ้น

- เดินได้ดีกว่าปีแรก ปีนี้แบกกระ เป้าขึ้นไปเอง พร้อมกับน้ำหนักตัวที่เพิ่มมากขึ้น และไม่มีการเตรียมร่างกายเหมือนปีที่ผ่านมา แต่กลับเดินได้ดีกว่า (ปีที่ผ่านมาไม่ได้แบกกระ เป้าขึ้นไปเอง มีคนช่วย)
- มีความรู้สึกดีกว่าเดิม เพราะปีที่แล้วคิดว่าตัวเองเป็นภาระให้กับคนอื่น (ต้องมีคนช่วยบนกระ เป้าให้)
- มีความมุ่งมั่นกว่า

- ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ เช่น การใช้ห้องน้ำ (ที่ไม่มีดิชิตเหมือนกับที่บ้าน), การกิน เดินถ้าอาหารอะไรที่ไม่เคยกิน ก็จะไม่กิน เช่น พักกรูด แต่เมื่อเริ่มกล้าที่จะทดลองกินก็กินได้ และรู้สึกประทัยน์ของการไม่กินเนื้อสัตว์ด้วย
- พุดจาตอนนั้นๆ ใจเพื่อนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

คุณอภิชาติ ลือสกุล หัวหน้าโครงการวิจัยฯ ให้ข้อคิดเห็นว่า เหตุที่เราต้องมีการประชุมก่อนไปค่ายป่าดันน้ำ ต้องคุยกันในระหว่างที่ทำกิจกรรมในชุมชน และต้องมาสรุปบทเรียนร่วมกันในวันนี้ เพราะกิจกรรมต่างๆ ในโครงการวิจัยของกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง คือการค้นหารูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเยาวชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ดังนั้นจึงต้องมีการทำบทวนการทำางานร่วมกัน และลดความเรียนหลังจากการทำกิจกรรมทุกครั้ง และหัวใจสำคัญของการทำกิจกรรมของทีมวิจัย คือ

หนึ่ง การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ เราจะได้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน เช่น ในช่วงการเดินทางไปหมู่บ้านเกษตรเดิ่ง สมาชิกบางคนมุ่งหน้าที่จะเดินไปให้ถึงจุดหมาย โดยไม่รอเพื่อนๆ ทำให้ไม่ได้เรียนรู้เรื่องราว หรือข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับพื้นที่ที่เรากำลังเดินผ่านไป ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดและปัญหาอุปสรรคของคนอื่นๆ ที่มาร่วมกิจกรรมด้วยกัน

สอง กิจกรรมที่กลุ่มทำร่วมกัน เน้นที่กระบวนการ ส่วนความสำเร็จและข้อมูลคือผลผลอยได้จากการทำซึ่งต้องได้อยู่แล้ว ไม่มากก็น้อย

ข้อมูลที่ได้จากการไปเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ชุมชนป่าดันน้ำ

การทำไร่หมุนเวียนของคนกระเหรี่ยง

การทำไร่ของคนกระเหรี่ยง จะทำไร่แบบหมุนเวียน ไม่ใช่ไร่เลื่อนลอย ตามความเข้าใจของคนส่วนใหญ่ หรือตามหนังสือเรียน เนื่องจากคนกระเหรี่ยงมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ พึงพาความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ดังนั้นหากมีการตัดไม้ทำลายป่า จนหมดสภาพป่า คนกระเหรี่ยงก็จะอยู่ไม่ได้ อีกทั้งวิถีคิดหรือวิถีชีวิตของคนกระเหรี่ยง จะทำแบบพออยู่พอกิน ไม่ได้ทำเพื่อนำไปขาย และการทำไร่หมุนเวียนจะกลับมาทำในพื้นที่เดิมเมื่อเวลาผ่านไป 5-7 ปี

วิธีการเลือกทำไร่

ด้านสภาพแวดล้อม

- คุณภาพของดิน ไม่ เช่น ดินไม้มีรูปร่างแบลก ก็จะไม่ทำไร่ในพื้นที่บริเวณนั้น
- ไม่เลือกพื้นที่ที่เป็นรูปลักษณะใดๆ เพราะจะเป็นพื้นที่ที่มีโอกาสถูกน้ำท่วมสูง เนื่องจากเป็นแหล่งน้ำของแม่น้ำ
- ไม่เลือกพื้นที่ที่เป็นตาน้ำ เพราะจะเป็นการปิดกั้นทางน้ำ ซึ่งคนกระเหรี่ยงถือว่าการปิดทางน้ำเป็นการทำหายากนักของคนและสัตว์ จะเป็นบานกับคนทำ และจะถูกเจ้าป่าเจ้าเขาลงโทษโดยวิธีต่างๆ เช่น ทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่ดี
- ไม่เลือกพื้นที่ที่เป็นเนินหลังเด่า เพราะถือว่าทำลายแหล่งดินน้ำ
- ไม่เลือกพื้นที่ที่เป็นแหล่งอาหารของสัตว์ป่า

ด้านพิธีกรรม

- เลือกโดยการทำพิธีเสี่ยงทายที่ดินทำกินกับแม่โพสพ โดยการตัดไม้ไผ่ขนาดยาวเท่ากัน 1 ช่วงแขน แล้วภาคกับพื้นดิน ถ้าไม่ข้ำขื่นแสดงว่าพื้นที่นั้นสามารถทำไร่ได้ แต่ถ้าไม่สักลงไม่ควรทำ
- ที่ดินสำหรับการทำไร่หมุนเวียน ไม่มีครรภ์เป็นเจ้าของ ทุกคนในหมู่บ้านสามารถทำได้ แต่ต้องผ่านการเสี่ยงทายทุกครั้ง

วิธีคิด

- ขนาดพื้นที่ในการทำไร่หมุนเวียนของแต่ละครอบครัว จะขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในครอบครัว ว่า จะกินข้าวจำนวนเท่าไหร่ จนกว่าจะถึงปีต่อไป
- การทำไร่ไม่ได้ทำเพื่อขาย แต่ทำเพื่อกิน ดังนั้นจึงผลิตให้พอคิดกับสมาชิกในครอบครัว หากมีเหลือเก็บจะแบ่งปันให้เพื่อนบ้านที่ทำได้ไม่พอ กิน

ภาระที่ 4 การทำงานของทีมวิจัยกลุ่มเยาวชนรักแม่ก่อง

คุณอภิชาติ ลือสกุล หัวหน้าโครงการวิจัยฯ เสนอว่าขณะนี้ โครงการวิจัยฯ กำลังเริ่มดำเนินงานในระยะที่ 2 และเป็นช่วงที่กำลังมีการปรับเปลี่ยนสมาชิกในทีมวิจัย เนื่องจากหลายคนจบ ม.6 แล้วต้องไปเรียนต่อ และมีคนใหม่ๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มฯ และสนใจจะเข้าร่วมในทีมวิจัย จึงนำมีเวทีเพื่อพูดคุยทำความเข้าใจ เพื่อให้เห็นบทบาท ภาระหน้าที่ของทีมวิจัย และสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้วในโครงการวิจัยฯ ระยะที่ 1 อีกทั้งจะได้ร่วมกันกำหนดแผนงานโครงการระยะที่ 2 ซึ่งจะได้พูดคุยกันในรายละเอียดในการประชุมครั้งต่อไป

กำหนดความประชุมครั้งต่อไป วันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2550 ณ สำนักงานหอการค้าจังหวัดสมุทรสงคราม

ปิดประชุมเวลา 14.00 น.

นางสาวรัตนา วงศ์ชื่อ

บันทึกการประชุม

๔. รูปภาพรูปภาพกระบวนการดำเนินกิจกรรมของโครงการ

**เรียนรู้ดิชีวิต-วัฒนธรรม
ชุมชนป่าหันนำ**

ที่ บ้านแกะสะเดิง ต.ໄลໄว อ.สังขละฯ
จ.กาญจนบุรี

20-23 มกราคม 2549

ฝึกอบรม ผู้นำเยาวชน #4

10 - 12 ตุลาคม 2548

ที่ บ้านกลางสวน อ.สมุทรสงคราม

ដីករបំនាំង ស្ថាប់ជាមួយខ្លួន #3

4 - 6 តុលាកម 2548

ក្នុងបន្ទាន់ សាស្ត្រ សាខាសាធារណៈ សាខាសាធារណៈ

ចាយក្នុង សាស្ត្រ

22-23 តុលាកម 2548

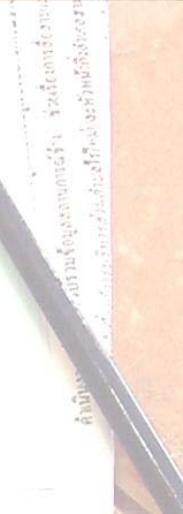
ក្នុងបន្ទាន់ សាស្ត្រ សាខាសាធារណៈ

ฝึกอบรม ผู้นำเยาวชน #2

21-23 กรกฎาคม 2548

ที่ บ้านกลางสวน อ.สมุทรสงคราม

วิชีชีวิต-วัฒนธรรม ชุมชนคนชายฝั่ง

คลองโคน สมุทรสงคราม 5-8 พฤษภาคม 2548

ค่าย เรียนรู้เรื่อง..เมืองแม่กลอง

29-31 มีนาคม 2548

ที่ บ้านกลางสวน
สมุทรสงคราม

ແລກປ່ຽນ-ເຮັດວຽກ

วันที่ 23-25 เมษายน 2547

ที่รือข่าเยวิจัย จ.ตรัง -สุราษฎร์ธานี

วันที่ 22 มกราคม 2548

เวทีสาธารณะ “ตัวตนคนแม่กลอง”

วันที่ 22 เมษายน 2548

มหกรรม “ห้องเรียนชุมชน”

ที่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วันที่ 12 พฤษภาคม 2548

ร่วมรายการเสวนานา เวทีเยาวชน

ที่ ปั้นยเสวนานาชาติ

ฝึกอบรม ผู้นำเยาวชน #1

20-23 ตุลาคม 2547

ที่ หาดเจ้าสำราญ

จ.เพชรบุรี

29 สิงหาคม 2547

ย่างก้าวที่ยวไกล คนรุ่นใหม่จะไปทางไหนกัน?

เวทีสัญจร

ประชุมทีมวิจัย

เพื่อกำความเข้าใจ
เพื่อปรึกษาหารือ
เพื่อกิดกันกิจกรรม
เพื่อสรุปบทเรียน

